

1107

BIBLIOTECA
PENTRU TOTI

EM. GÂRLEANU

O DATA!

Amintiri,
schițe și nuvele

EDITURA

LIBRARIEI „UNIVERSALA“

ALCALAY & Co.

București, Calea Victoriei No. 27

1107
Dublet.
Donchis 4 VII 3

Anul 1939/40

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

No. 292

1107
Dublet

EM. GÂRLEANU

O D A T Ă !

AMINTIRI, SCHIȚE ȘI NUVELE

243123

154424

4138

EDITURA LIBRĂRIEI
„UNIVERSALA”
ALCALAY & Co.
BUCUREȘTI

1107
Iuliet

ODATĂ!

Ce frumoase erau zilele de Crăciun odată! Cum aşteptam, Doamne, să cadă cele de pe urmă frunze din grădina lui Vodă Sturza, să contenească picăturile reci de ploaie, şi să se acopere cerul cu norii cenuşii, buclati ca lâna, din care aveau să se coboare liniştiţi, fulgii înfoieţi de ninsoare! În ziua când iarna pornea să cearnă, puzderie, de sus, ştiam că se scutură floarea albă a unei primăveri cereşti:

— Unde or fi copacii ceia, mamă?

— Departe, drăguţă, tocmai după nori!

Cât ai clipi din ochi, şesul Copoului se învălea în pânză albă de sărbătoare. Toti erau bucuroşi; numai grădina lui Vodă, din faţa casei noastre îşi tremura ramurile ca de frig, — mi se părea că-i tare mâhnită.

Cum venise omătul, cât n'ai gândi, venea şi Crăciunul.

— „Ştii tu ce e mâini?“ mă întreba mama.

Cum să nu fi ştiut, dar tăceam, căci îmi răspundea atât de dulce glasul scump ce parcă-mi aburea faţa:

— „E ajunul Crăciunului, puiule“. Şi mă săruta.

În seara aceea mă culcam de vreme. Închideam ochii strânşi-strânşi, doar voiu a-

dormi; dar ei se deschideau cu încetul, se făceau mari, și privirea întâlnea luminița de aur a candelii, din fața pătisorului. Mare ciudă aveam pe candelă în noaptea aceea! La urma urmei mă hotăram să stau treaz. Atunci, de după îmbrăcămintea de argint a sfântului Neculai, mi se deslusea chipul senin al bătrânului: îmi surâdea, iar cele trei degete împreunate mă binecuvântau...

Adormeam, târziu, târziu...

*

În ajun, porțile erau lăsate deschise în larg; umblau colindătorii. Mult mi-au mângâiat copilăria glasurile ușoare, subțiri ca clinchetul unor clopotei de argint, ale copi-lășilor colindători: „Florile dalbe!”.

La fiecare rând mă duceam la fereastră mă lipeam de mama, care îmi punea mâna pe cap, cu degetele pe frunte: așa ascultam melodia duioasă ce povestea nașterea Mântuitorului.

Pe colindători îi plăteam eu; le dădeam gologani *noui*, strălucitori ca jăratecul.

*

În fundul ogrăzii noastre, într'o căsuță stăteau: mătușa Smaranda, — slugă bătrână, credincioasă; — bărbatul ei, moș Toader, — și un copilăș, mai de-o vârstă cu mine — Petrache. Îl creșteau de suflet. Cu Petrache răscoleam toată grădina, ridicam omătul cu picioarele de parcă viscolea.

Așa îngrijea și văruia mătușa Smaranda, căsuța aceea, căci iarna nici nu o deosebeai de nămeții ce se grămădeau într'acolo. Numai pe hogoag flutura, ușor, caietul albăstrui de fum...

Imi amintesc: era într'un *Ajun*; privind fumul cum izvora deasupra acoperământului căsuței, mi se făcu dor de Petrache: „Ce-o fi făcând oare?”

— Mamă, hai la mătușa Smaranda.

— Haidem.

Și-a pus mama un șal în spate, a umplut un săculeț de smochine, stafide, migdale, cu de toate, și-am pornit. Parcă-i văd. Mâncau. Din mijlocul măsuței joase, se împrăștia mirodenia cimbrului presărat pe friptură. Mătușa Smaranda s'a sculat repede: moș Toader, mai stângaciu, a răsturnat scăunășul când s'a ridicat; Petrache alergă lângă mine. Nu știu cum, dar și mama era stingerită; se înroșise și nu izbutea să verse re masă bunătățile din săculeț.

— „Mă iertați.. Mătușă Smarandă... uite am venit să vă urăm și noi sărbători fericeite”. Și glasul mamei tremura așa cum de multe ori l-am auzit pe urmă. Bătrânii, fără să poată scoate o vorbă, îi sărutară mâinile. Pe Petrache l-am sărutat eu.

Era atâta seninătate în odăita aceea!

S'a ruinat casa în care am ascultat cele dintâi colinzi, și totuși o văd încă; s'a dărâmat căsuța albă; au murit și bătrânii, și Petrache, și parcă tot îi zărește la măsuța lor, deasupra căreia flutura mirodenia de cimbru; s'a stins de mult surâsul duios, fermecător al mamei, și totuși el e raza ce se strecoară până la mine, deși topește strălucirea în lacrima ce mi-a căzut din ochi. Doar fulgii se cern aievea, liniștiți, ca și atunci... Nu se aud la fereastră „Florile dalbe?”

PE-ATUNCI!

(SCRISÓARE)

Imi spui, dragă prietene, să aştern „cât mai multe din acele colţuri sufletesti”, care dau fiinţã atâtor amintiri ale copilãriei mele. Mă prind uşor să-ţi trimit câteva crâmpeie pe care le-am scris nu de mult, într'una din acele clipe de linişte, care în viaţa noastră sbuciumată despart totdeauna două dureri.

★

În dosul nostru se întindea grădina, mare, plină de pomi. Te-ai scãldat vreodată în mireasma a douăzeci de vişini înfloriţi, câţi aveam noi? Şi astãzi uneori, când mă gândesc la locul acela, parcã-mi strãbate pânã în sufle mirosul dulce-amar al florilor albe ca omãtul.

...Sunt lângã mãtuşa Smaranda; o rog sã-mi deie o creangã, Bãtrâna rupe o cren-guţã, eu o iau din mâna ei; miros floarea, si deodată o arunc tipând. O albinã mã împunsese la deget. Câte alintãri, câte cuvinte blãnde, pânã sã-mi treacã!

Pe deget nu mi-a rãmas urma acului albinei...

Pe inimã atâtea urme nu vor sã se şteargã?

Când se îndulceau vișinile, îmi plăcea să le adun eu singur. Mătușa Smaranda pleca în jos creanga, și eu le culegeam una câte una. Când vedeam stoluri de vrăbii, că-mi luau înaintea și ciuveau vișinile tocmai din vârf, unde erau mai roșii, îmi era grozav de ciudă. Numai pe sticleți îi priveam bucuros, cum se prăpădeau, în frunzișul stropit de fructul copt, ca de niște picături de sânge.

Odată un sticlete se așezase pe o creangă, aprcape de pământ. M'am apropiat încet, am întins mâna, dar pasărea a sburat din preajma mea. Am început să plâng. Mătușa Smaranda m'a dojenit: „Nu mai plânge. Ei, câte o să sboare din fața ta, copile!”.

Așa a fost? Tu, suflete, trebuie să știi mai bine.

Odată m'am dus în grădină cu moșul meu. Era într'o seară. Moșul luase cu dânsul și pușca. Un stol de vrăbii făceau un zarvăt neîntrerupt în cătina din fund. Nici n'am luat seama când moșul a pus pușca la ochi, și-a tras. Pe vrăbii parcă le-ar fi suflat vântul, așa s'au împrăștiat toate, în toate părțile. Am alergat într'acolo, câteva căzuse jos, moarte. Una se sbătea încă. Am luat-o în mână. Pe piept, în dreptul gușii, răsărise o bobită de sânge. Păsărica ținea ochii deschși, mari, în ei parcă se tulburase ceva. A murit în mâna mea.

De atunci le-am îndrăgit și pe bietecele vrăbii.

★

Când ploua, nu-mi vedeam grădina. Nu mă lăsa să ies din odaie. Mă uitam de după

fereastră. Și picăturile de ploaie se loveau de geamuri, apoi se strângeau în boabe și lunecau în jos ca niște lacrimi. Urîte îmi erau ploile! Și de ce ploua atât de des? Odată, pe o bură de primăvară, m'am strecurat printre toți ai casei, am luat dintr'un colț cortelul mamei, și m'am furișat în grădină. Sub căderea deasă a ploii, frunzele tresăreau ușor, prin tufele de pomușoară cântau pițigoii; iarba era atât de verde! Am luat o piatră, am dus-o sub un nuc bătrân, și cu cortelul deschis m'am așezat să privesc. M'au căutat prin toată casa. Când în sfârșit, biata mama a dat peste mine, s'a oprit locului de m'a privit îndelung. Simt și acuma sărutările fierbinți pe obrazul meu umed, — atunci de ploaie... astăzi de ce?

*

Sunt foarte mulți ani, de când am plecat de-acasă. Am umblat prin multe locuri; am văzut multe grădini, dar niciuna ca aceea a copilăriei mele.

De ce oare nu mai miroase vișinii așa de frumos?

Acuma vreo doi ani, împrejurările m'au dus la Iași. Seara m'am îndreptat singur, spre dealul Copoiului. Am suit domol ulița tăcută, mărginită de aceiași tei bătrâni. Când m'am apropiat de casa noastră, m'am oprit să privesc. Grădinile din față, cu buruienile crescute în voie, își ascunsese cărările, casa părea pustie. Numai în dosul unei ferestre ardea o lumânare. Cine sta oare în odaia mamei?...

...Acolo, drept în fata ferestrei, era patul meu, alături o măsuță, deasupra: portretul tatii; dincoace o canapea și scaune; scăuna-

sul meu lângă sobă, de bagdadie atârna o lampă mare, — sub ea mă uitam seara în cărțile cu chipuri. Ce copilas va mai fi ascultat povești, între cei patru pereti, luminați acuma de slaba flacăra à lumânării?...

M'am adus pe lângă gard spre grădina mare, din dosul casei. Nu mai cunoșteam locul: nu mai era niciun copac. Ii tăiase pe toți! Numai nucul bătrân, de supt frunzișul căruia privisem într'o zi de ploaie, trăia încă, gârbov, în colțul lui. M'am dus până la el: își întindea, ca și atunci, o ramură dincolo de gard. Am ridicat mâna și am rupt o frunză. Am frecat-o între degete: mirosul sălbatic și amar mă pătrunse deodată. Am plecat; în urma mea copacul rămase singur în întinerie cu ramura întinsă, ca un braț, care ar fi voit să mă oprească.

M'am întors iarăși în dreptul casei. Am deschis încet portita și m'am strecurat până lângă fereastra luminată. Odaia părea goală. Dar, de colo, din colțul acela pe care-l văd și-acum, mi s'a părut că s'a desfăcut cineva, că a venit până lângă fereastra de al cărei geam și-a lipit obrazul, să mă vadă mai bine. Și 'n ochii ceia mari, negri și adânci, am cunoscut ochii mamei. Era dânsa. Am vrut să fug spre ea, cu brațele întinse, dar chipul i s'a șters repede; geamul rămase gol.

.....

Am plecat. Pe ulița pustie, pașii mei grăbiți smulgeau vuiete înăbușite, din gangurile case'lor vechi, lipsite de lumini!

DIN TRECUT

În fiecare vară, ani de-a-rândul, mă scoboram la Târgul Frumos, unde mă aștepta căruța fără arcuri a lui moș Toader. Mă suiam într'însa și după ce treceam la pas dealul din marginea târgului, o luam de-a-dreptul spre vila mătușii Marghioala. Străbăteam pădurea răcoroasă a Strungăi, o luam la dreapta printre niște vâlcele, mai cărmeam odată la stânga, și după ce ne răsturnam în același loc ca în anii trecuți, făceam pe jos, schiopotând, cărarea plină de romaniță, spre portița în privazul căreia, mătușa Marghioala, cu mâinile în șolduri, țipa cât o lua gura la bărbatu-său, moș Toader.

Mătușa Marghioala, deși trecuse de șaptezeci de ani, avea părul negru ca funinginea și toți dinții în gură. Stătea ziua întregă în vârful viii, și de acolo își purta bărbatul cu glasul ei gros și puțin cam răgușit. Punea mâinile pâlnie și striga. Numai când ea era în deal și moș Toader în vale, acesta îndrăznea să-i răspundă:

— Ho, că nu dau Turcii!

Atunci se pornea băbăția din deal, c'o falcă în cer și cu alta în pământ, lua coromâsla, și după moșneag! Îl gâbjă undeva.

nu-l găbja, dar îl treceau toate sudorile pe bietul om, fugea cât era via de mare.

Mătușa Marghiola ținuse pe mama în brațe, iar mai târziu mă crescuse și pe mine. Viia asta o luase din banii strânși la noi. Mama mă trimitea la dânsa vacanțiile de două luni; știa doar că mă îngrijește bătrâna ca pe ochii din cap.

După ce isprăvea de boscorodit pe moș Toader, „că nu se mai îndura să dreagă drumul, unde era să ne rupem de atâtea ori gâtul”, și după ce mă săruta, bătrâna mă lua de mână și mă ducea, să mă odihnesc, în odaia cea mare, văruită și curată parc'ar fi fost înfășurată cu pânză. În mijlocul ei era o masă cu două scaune, iar în fund, patul, — un pat mare de nuc, anume dăruit de mama. Pe jos, lăvicere. Ferestrele aveau pe dinăuntru perdele de cit; iar pe din afară, perdeaua de frunze a celor doi tei rotunzi, ce-i găseam în floare. Teii îmi băteau dimineata în geam, iar când vedeau că mă întrec cu somnul, dădeau drumul câtorva raze de soare, să mă lovească drept în ochi; și mă sculau.

În spre seară, auzeam ciocănind, odată, de două ori, la ușă. Săream repede și mă pregăteam să fac încunjurul viii cu mătușa Marghiola și cu moș Toader; o luam încet, încet, pe cărărușa de lângă gardul de cătină, de-a-lungul trunchiurilor groase ale unor plopî înalți. Bătrâna îmi arată viia, cu butucii mari, acoperiți de frunzele late, printre care strugurii de aguridă spânzurau verzi, ca și cum ar fi fost cotliți. La dreapta erau straturile de castraveți, pe cari în toată seara îi uda și-i privea moș

Toader, singur și le întorcea curpenii la soare, când vedea că-și furau din lumină. Dar livada! Prunii, vișinii, zarzării, fiecare pe cărarea lui, își întindeau ramurile, parcă și-ar fi dat unul altuia să-și guste din roadă. Numai gutuii, cu rodul mare cât nuca, învăliți ca într'o scamă, rămâneau singuri și ursuzi. Vreun cuc rătăcit tăia câteo dungă cenușie prin aer, apoi îl auzeam departe îmbiindu-ne să-l căutăm: *cu-cu!*

— „Hicleană pasăre, conașule”, îmi zicea moș Toader, care cunoștea multe taine ale neamului păsăresc.

Bătrâna, temându-se să nu îndrăgesc mai tare pe moșneag, îi răspundea pe după umăr, gata să-l iee de păr:

— „Ia o pasăre ca toate celelalte”.

Deocamdată moșneagul tăcea, dar apoi pareă-l pișca ceva pe limbă și nu se putea opri:

— „Hicleană, da, că nici pui nu și-i hrănește”.

Atunci mătușa Marghioala își ieșea din tâțâni, și-l gonea, cât ai bate din palme:

— „Ai uitat să dregi spărtura ceea din coteț. Acum să te văd la treabă. Hai! barda și la cioplit!”

Moș Toader se ducea bombănind. Așa că niciodată nu ajungeam cu moșneagul până în deal, de unde se vedea valea acoperită în cea mai mare parte cu mac sălbatic. Niciodată nu am întâlnit o priveliște mai frumoasă ca lanul acesta roș, un roș aprins, căruia vântul îi muta, uneori, lin floarea, când într'o parte, când într'alta, de se părea un val de sânge ce se legăna între malurile verzi; când sta liniștit părea un așternut

de jăratie, iar când da'n apus, ardea ca pară, ca și cum se aprindea dela dogoreala soarelui înflăcărat ce luneca pe zare.

Serile, de cele mai multe ori, stam în cerdacul cu stâlpi. Bătrâna dormita, iar plopii, în vârful cărora stelele, mai apropiate parcă, ardeau tainic ca flăcările unor lumânări, fremătau ușor, ca și cum ar fi îngânat povestea ce mi-o spunea, cu glasul domolit, moșneagul.

În cea din urmă seară, care am mai petrecut-o împreună cu bătrânii, nu sunt mulți ani de-atunci, moșneagul mi-a spus pătania lui din pădurea Strungăi.

Mătușa Marghioala motăia, cum îi era obiceiul. Moș Toader a scoborît încet scările, s'a dus până la fântână, a scos o ciutură de apă, a înghițit câteva gâturi reci, apoi veni înapoi în cerdac, își șterse cu dosul mâinii mustățile, și trăgând din când când cu coada ochiului la bătrână, începu:

„Să tot fie de atunci vreo douăzeci de ani. Marghioala era la Dumneavoastră — mata nici nu te născuseși — eu eram vizitiu la un Jidan, în Târgul Frumos. Purtam boierimea prin toate ținuturile *istea*. Îi luam dela *trin*, că atuncea se făcuse trinul, și-i duceam la Scheia, la Miclășani, ba la Săbăoani. Acu, într'o sară, uite țin minte parcă ar fi fost ieri, zău așa, dusesem pe conul Alcaz, Dumnezen să-l ierte, dela Scheia la gară, și n'am mai zăbovit prin târg, că nu știu ce mă îndemnase Marghioala să mă întore într'un răsuflet...”.

Bătrâna deschise ochii, își pușe mâinile

una peste alta, și zise așchiat, ca și cum i-ar fi ieșit cuvintele prin colțul buzelor.

— „Imi era dor de tine!”

Moșneagul se făcu niznai și urmă:

— „Cumpăr o pâne, dau biciu, și încep să suiu dealul dela barieră. Se noptase bine. Era răcoare, minune, și luna lumina, uite, ca acuma: ziuă, nu alta. Dintru'nțai am luat-o mai repegioru, dar când am ieșit afară, în câmp, ce să-ți spun, am strâns hăturile m'am întins pe spate, cum am putut, în trăsurică, și am lăsat calul în voia lui. Așa noapte frumoasă nu mai văzusem, conașule! S'am tot mers eu, cu gândul într'aiurea, până ce numai mă trăzese în gura văii, unde începea și pădurea Strungăi. M'am ridicat, mi-am scos cojocelul, că-mi era cald, ș'am intrat în pădure.

„E he! ce era pe atunci pădurea Strungăi! Parcă intrai în pivniță, când te afundai într'însa. Erau niște stejari, că nu le cuprindea frunchiul trei oameni, și ziuă nămeaza mare rază de soare nu străbătea, feritu-a sfântul, frunzișurile dese ca peria. Pivniță, ce-ți spun eu. Acu îmi scosesem cojocelul, și fluieram, așa într'o doară. Știu eu ce fluieram? că multe are omul pe sufletul lui”.

Mătușa Marghioala mormăi.

— „Bată-te-ar sfântul!”.

....Și numai cum mergeam așa, urmă moșneagul, numai ce aud o șuierătură ascuțită, și-un glas strașnic: „Oprește!”. Pe loc mi-a venit în minte că erau hoții. Pe atunci foiau haiducii prin pădurile Strungăi. Și am și dat biciu. Dar n'am apucat să prind bine hăturile în mână, că o namilă de om și ră sare în fața calului, iar alt nepoftit, chiar

lângă trăsuriică, și cum stam cu gâtul plecat, ca și puiul de găină sub cuțit, numai ce-mi dă un pumn după ceafă, de-am icnit.

— De ce-ai dat biciu, bădiță?

„Ce să-i răspund?”

„Cela îmi mai dă un pumn și mă întrebă iar:

— De ce ai dat biciu, mă?

— Păi... știam că n'am nimic în căruță. Ce era să-mi luați?

„Dar un vlăjgan, că se înmulțiseră, rau vreo cinci, numai ce-o chitește.

— Da calul, ce? ți-i beteag?

— Ba, îi numai de cinci anișori, i-am răspuns, luându-mă gura pe dinainte.

— „Lună, lună, spuse cel ce mă lovise, dar tot nu-i putem număra noi măselele noaptea, Ia deshămați-l, măi băieți, să-l căutăm noi mâine dimineată, ca oamenii”. Și în vreme ce mă miruiam din când în când, numai de-o poftă, îmi deshămă frumușel căluțul, și cât ai clipi, unul dintre ei dus a fost cu dânsul.

— Acum poftim 'mneatale ici, în locul lui. îmi zise altul și mă puse între hulube.

— „Ridică-te, îmi porunci, și pornește-o, că încurci șoseaua”.

„Și îmi trânti câteva bice peste cămașă, de mă ustură la inimă. Nici nu știu cum am împuns-o la goană. Da, huia codrul Strungăi de hodorogeala roților trăsuriicii, așa mânam de amarnic.

„Nu mă odihnisem doar de geaba”.

Mătușa Marghioala căscă, și mormăi somnoroasă:

— Păcat că nu te-a ciomăgit mai bine.

Dar moșneagul nu o luă în seamă, se plecă

puțin, îmi atinse umărul, și-mi spuse, mai încet ca pentru noi.

— Și doar îmi scosesem sumăieșul să mă răcoresc. Ba că chiar.

Apoi se ridică în picioare, se uită la bătrână, și văzând-o mai adormită, adăugă:

— Cel puțin dacă mă scăpam de babă, nu de cal.

Mătușa Marghioala îl auzi, se sculă repede, să-l ajungă. Însă moșneagul prinsese de veste, scoborî iute scările și se făcu nevăzut în livadă.

CALUL

Lui Corneliu Moldovanu

S'a trezit în câmpiile întinse, acoperite de ierburile dese, culcate de vânturi, ale Ungariei. În mijlocul lor s'a ținut câtăva vreme de mama lui, o iapă oarbă ce sta răzlețită de ceilalți cai, dintre cari cei mai frumoși fuseseră mânjii ei. Apoi, când a simțit fiorul sălbatic ce i se revărsase în sânge, în largul pustietăților acestea, a desprins cele dintâi goane, și acolo și-a ridicat capul, a lărgit nările și cutremurându-și coama încâlcită de spini, răspunse la chemări necunoscute, trimitând depărtărilor cel dintâu nechezat puternic ce-i ieșise din piept.

Dar, când se învățase cu viața asta slobodă, se pomeni odată prins din fugă, înfrânat cu de-a-sila de către cineva care se aruncă, dintr'o săritură, călare pe el. Atunci a înțeles că ceva îl amenință, că cineva vrea să-i târmuiască libertatea, s'a strâns ghem, apoi s'a destins repede și a pornit ca o săgeată. Mânca pământul sub copitele lui, simțea că i se aprinde ceva înăuntru, că ochii îi ard și că limba îl frige; trupul îi era numai o apă, gura numai o spumă de sânge. Iar în fuga nebună, ierburile îl biciuiau și i se încolăceau ca șerpii de pi-

cioare. Dela o vreme se simți sleit de puteri și se opri. Un nechezat parcă îl chemă din-cotrova; dar când văzu că dușmanul e tot pe spatele lui, că-i smucește frâul, tot așa de crunt puse capul în piept, și învins, se întoarse încet purtându-și *stăpânul*. Apoi plecă pe drumuri lungi, prin locuri străine și depărtate.

L-au necăjit îndelung până să-l învețe cu vieța înfrânată de zăbală și pinten. Când s'a desmetecit bine-bine, era de mult deprins cu șeua și știa chiar ceasul de dimineață la care pornea în spre câmp ca să-și poarte călărețul, prin fața regimentului, în văzul sutelor de cai ce stăteau nemiscate la strigătul goarnei, ca și oamenii de pe ei. Și nu mai putea de mulțumire când, după alergările prin vânt și ploaie, se întorcea în grajdul în care îl aștepta nutretul.

După câțiva ani porni la un drum mai greu. Mergeau fericiți, ocolind mereu, oprindu-se la bubuitul tunului; stăteau zile și nopți în ploaie și glod, sub cerul încărcat de nori deși, ce atârnavă până lângă pământ. Într'o zi, în capul călăreților cu săbiile scoase, se simți mânat la moarte într'un vârtej spăimântător. În față le răsări de-odată un alt vârtej, și se lovira într'un învălmășag de glasuri, de vaiete, de împuscături.

I se păru că nu mai e scăpare, se avântă, sări peste trupuri de oameni și cai și, în goană nebună, își duse călărețul departe, despărțindu-l de ai lui. Un zid de săbii se înalță de odată împrejurul lui și-l opri. Atunci se ridică în două picioare se întoarse și se aruncă orbiș înapoi.

Simțea că pe urmele lui veneau alții, sim-

tea sbuciumările celui de pe el, dar niciunul nu-l ajunsese. Târziu, când se opri la un adăpost, în crupă îl ardea o usturime grozavă. O tăietură de sabie îl crestase adânc. Mânile stăpânului îi spălară rana ușor, o legară, și-l mângâiară îndelung pe coamă.

Trecu și războiul. Întors acasă, își luă locul în grajd, mulțumit de liniștea dimprejurul lui, de lumina ce se revârsa, pe fereștrua din față, de fânul mirositor ce-l smulgea de de-asupra capului. Dimineata mergea la câmp, ca de obicei; serile arareori. În grajd, vara era răcoare, iarnă cald. Și vremea trecea!

Vremea trecea, anii se scurgeau repede unul după altul, E he! cine știe când fusese războiul. Dar odată cu anii s'a scurs și puterea și avântul lui. Îmbătrânise, picioarele îi tremurau după o cale mai lungă, gâtul nu mai sta așa încordat, ochiul nu mai căta departe. Odată poticni și se rostogoli jos cu călăreț cu tot. S'a ridicat repede, dar de atunci îl lua mai rar la câmp, și-l purta numai la pas. În urmă nu-l mai lua de loc.

Venea diminețile la el, îl mângâia, dându-i fiori ce-i fugeau pe supt piele, apoi porunca soldatului să-l plimbe prin ogradă. Parcă nici lui nu-i mai venea să iasă din grajd, îi plăcea să mănânce încet, cu ochii închiși, peste care razele soarelui cădeau ca o ploaie caldă din susul ferestrei înguste.

Într'o zi ușa grajdului se deschise largă și doi soldați aduseră un cal tânăr, înspumat. Insuși generalul arătă unde să-l puie la iesle — el, bătrânul, avea să fie mutat mai încolo, în colț, iar noul venit îi luă locul în fața ferestrei. Bătrânului parcă-i veni din nou vloga tinereții, ridică în sus capul,

se uită la stăpânul lui, apoi rămase cu ochii pironiți pe acel pe care-l înlocuia. Iar când se duseră cu toții, se închise ușa; și când venitul ridică botul să smulgă din brațul de fân, din care dânsul mâncase mai înainte, el se smuci, rupse frâul și repezindu-se către celălalt, îl mușcă de gât. Li despărțiră repede, iar el luă pentru întâiași dată, dela soldat, două lovituri de vargă. A doua zi, dimineata tare, generalul veni, porunci să se puie în fata lui seaua pe calul celălalt, încălecă și porni. Bătrânul întoarse capul și-i urmări cu ochii până departe.

În fiecare zi, cei doi cai se măsurau cu privirea, și câteodată bătrânul, reînsufletit, se smucea să se arunce. În urmă primea loviturile de vergi și se puneă să mestice, liniștit, nutrețul ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

Intr'o seară, după multă vreme, calul cel tânăr întinse capul cu ochii cercetători către bătrânul lui tovarăș. Acesta a stat o clipă ca și cum ar fi vrut să se hotărască, apoi simțind ca niciodată mirosul acela de câmp, care-i amintea de herghelia lui, de caii lângă cari nu mai fusese atâta vreme, întinse și dânsul gâtul, și boturile lor se atinseră. Au stat câtva așa, apoi bătrânul se încordă, rupse beleinoul și rămânând slobod, veni încet, se alipi de celălalt și începă să mănânce liniștiti, unul lângă altul. Din seara aceea nu-l mai legară.

Se deprinseră împreună aproape nu se mai puteau despărți. Când acel tânăr ieșea înșăuat, bătrânul necheza înădușit¹⁾, nu-și

1) Innăbușit (innădușit se zice în Moldova).

găsea astâmpăr, și pleca încet-încet prin ogradă după el, până îl aduceau soldații în grajd. Acolo aștepta să se întoarcă tovarășul, ca să mănânce. Iar când serile obosea să mai mestice, își răzima botul de gâtul celui tânăr și dormita.

Intr'o zi, bătrânul nu mai putu să se țină în picioare. Ochiul i se împăienjeniră deodată, genunchii îi tremurau, și buzele scăpară jos mâna de fân ce smulsese atunci. Voi să se rezime de tovarășul său și nu izbuti. Încet, încet, bătrânul simți cum se întunecă ferestruia spre care căta, i se muiă încheieturile, și trupul îi lunecă în jos. Întâi se ținu sprijinit în cele două picioare de dinainte, apoi îl părăsiră și acestea, se rostogoli pe o parte, horecăi de câteva ori, și rămase întins, sbătându-se încet... Iar calul cel tânăr își apropie botul de trupul nemiscat, stătu câțeva vreme cu ochii pironiți, apoi tresări, întoarse capul spre ușă, și necheză prelung.

PRIMĂVARA!

Lui A. Mândru

Avusesem un somn sbuciumat, plin de vise urite și neînțelese. Dimineata eram în starea cea de amortire, când nici nu dormi, nici nu ești treaz, când printre pleoapele întredeschise zărești lucrurile ce te înconjoară într'o lumină străină ce le dă altă înfățișare, arătându-le ca dintr'o altă lume. Cum stam astfel întins pe spate, cu mâinile sub cap, m'am hotărât să mă scol, m'am ridicat în sus, apoi căzui iarăși pe pernă. Și începui să mă gândesc la plictiseala aceluiași fapte luate dela capăt în fiecare zi: plictiseala scotocirii unui guler prin toate colturile dulapului lăsat în neorânduială; plictiseala căutării unui pieptene sau a unei batiste; plictiseala aceleiași păreri de rău că fereastra nu ți-i puțin mai spre stânga sau mai spre dreapta, ca să poți vedea toată ulița până departe, și numai colțul întunecat al trotuarului îngust; în sfârșit îmi trecu prin minte toată plictiseala vietii de om singuratic, fără familie fără prieten, fără iubită. Și când, în urmă, îmi strânseiu toate puterile să mă asvârl în pat, închiseiu ochii întocmai cum aș fi făcut, dacă ar fi trebuit să intru într'un loc de groază. M'am dus de-a-drep-

tul la fereastră, de am ridicat perdeaua. Din dosul geamurilor se revărsă deodată o lumină strălucitoare, ce mă orbi. Cum nu mă așteptam, am ridicat mâinile la ochi, am stat puțin așa, și mi-am șters lacrimile ce-mi dase. Apoi, un imbold neașteptat îmi aruncă bratele înainte și într'o clipă deschiseiu fereastră. Razele soarelui pătrunseră repezi, calde, ca o alintare ușoară peste fața mea.

După vremea ploioasă, îmbuibată de umezeala glodului așternut pe jos, aceasta era cea dintâi zi cu soare, zi caldă și curată de primăvară. Strigaiu cu bucuria unui copil:

— Primăvara!

Venise primăvara. M'am plecat peste fereastră să mă scald în aerul proaspăt. M'am uitat îndelung, în fața mea. Orașul părea nesfârșit. Toate acoperișurile steileau: deasupra lor, deasupra coșurilor șterse aproape în lumina vie, nicio suviță de fum nu mai ieșea în această dimineață, când toate ferestrele erau deschise ca și a mea. Cerul părea atât de sus, încât întâiași dată mi se părea și mie că al treilea cat, unde sărăcia mă suise, era așa aproape de pământ! De pe uliți, din toate colțurile, se ridica suflul acela de vieață: glasurile care se strâng într'unul singur, glas adânc și prelung, ce răsună ca un cântec de fericire. Deasupra mea două rândunele ciripeau.

Repede m'am spălat, m'am îmbrăcat și, după ce sfârșii, am vrut să-mi iau paltonul. M'am uitat la dânsul. Părea atât de ros! L-am aruncat întocmai ca pe o haină de chin, mi-am trântit pălăria pe cap, și am ieșit cântând. La capătul scărilor, m'am aruncat în goană pe trepte și le-am scoborât

câte două-două. În ogradă, am dat bună dimineata cu toți. Mi se pare că am salutat și pe un domn străin, care nu locuia cu noi. Dar mi-a răspuns răsând. Am luat-o la dreapta, pe ulița ce scobora către marginea orașului, neștiind încotro s'apuc. Apoi mi-am adus aminte de grădină. M'am suit într'un tramvai, în față, ca să merg într'acolo.

— A venit primăvara! îmi spuse vizitiul, și pocni fericit din biciul, sub încolăcirea căruia calul se înfioră, și întinse hamul mai tare. Veni conductorul, dar, mai înainte să mă întrebe încotro merg, îmi spuse cu o scântee de bucurie în ochi.

— Primăvară!

— Da, primăvară! i-am răspuns. Și i-am dat banul.

În dreptul grădinii am sărit din tramvai, m'am ferit de o trăsură ce era să mă calce și am apucat în brațe pe o bătrână pe care, în graba mea, era să o dau jos. Văzând-o că zâmbește, i-am zis:

— A venit primăvara, cucoană!

— Da, da, mi-a răspuns dânsa și plecă mai departe, răsând încet întretăiat, ca și cum ar fi tușit.

Eu am luat-o pe sub aleele de copaci înalți și groși, ai grădinii. O mireasmă neobișnută plutea în aer, o mireasmă care se ridica pe deasupra pajiștelor înverzite; care se împrăstia din tufele toporașilor ascunși în iarbă, din mugurii răsăriți într'o noapte pe crengile pline de sevă; o mireasmă care se înălța din pământul umed, care izvora din cer și luneca odată cu razele soarelui până jos la noi.

Departe, strălucea lacul. Am luat-o spre el.

În grădina singuratică nu văzusem pe nimeni încă. Deodată răsări, înaintea mea, trupul subțire, mlădios ca o creangă, al unei femei. Era îmbrăcată într-o rochie ușoară, cenușie, și'n cap purta o pălărie din care nu vedeam decât pana neagră ce ascundea părul. Am tresărit de un fior neînțeles, și am grăbit pasul. Nu știam cine era, și totuși trupul acesta înalt, ușor, ce părea că nici nu atinge pământul, ci lunecă întocmai ca o șuviță de fum purtată de vânt, îl cunoșteam. Cu cât mă apropiam, credința aceasta mi se înrădăcina în minte.

Femeia ajunsese înaintea mea pe marginea lacului, lângă căsuța barcagiului, se așeză pe o bancă, își sprijini cotul de spețează, își puse mâna subt bărbie și rămase așa, privind lacul.

Câteva lebede tăiau ușor, în creți ce de abia se vedeau, pânza lucie a apei. Și sub cregile înmugurite ale sălciei, ce se plecau parcă într'adins să atingă pălăria necunoscutei, femeia aceea mi se păru că venise pentru mine, că venise să mă aștepte. Și-am înaintat spre dânsa. Barcagiul îmi ieși înainte.

— Voiți să faceți o plimbare pe lac?

Am răspuns fără să vreau:

— Da.

Barcagiul se uită la mine apoi la necunoscuta, către care nu mă întorsesem încă să-i văd fața, și întrebă:

— O barcă pentru un loc sau două?

Am tresărit, am întors capul, și'n ochii mari albaștri, prea umbriți parcă în dimineața aceasta strălucitoare, mi s'a părut că văd o învoire.

— Pentru două, am șoptit.

Barcagiul se coborî, sări într'o barcă, înfipse lopata în apă, și se alipi de mal.

— Poftiți, ne zise:

Eu m'am apropiat de necunoscută, mi-am scos pălăria, m'am înclinat și i-am întins mâna.

— Dacă voți!...

Necunoscuta se ridică și-mi dote mâna. Am luat-o aproape în brațe să o sprijin, când puse piciorul în barca ce se clătina. Apoi am intrat și eu, am prins lopetile și avântându-mă, m'am depărtat de mal. Barca tăia apă, lunecând ca împinsă de vântul ușor, ce resfira peste fruntea albă părul bălaiu al femeii. O aveam în față. O privii. Din chipul alb răsăreau ochii mari, rotunzi și albaștri, ce parcă nu te mai lăsau să privești altceva. De sub pălăria cu pană mare neagră, fața ei avea ceva neobișnuit de fermecător. Ea se uită o clipă la mine, apoi își plecă privirile spre luciul apei. Simții o turburare adâncă în suflet. Cu cât o priveam mai mult, cu atât îmi părea că femeia aceea îmi era cunoscută: în sufletul meu găseam parcă urme dintr'o iubire depărtată. Unde s'o fi văzut? Vâsleam rar, luntrea luneca ușor. În dimineța aceasta, părea că nu trăim decât noi doi, și lebedele, ce înotau liniștite, ca și cum ne-ar fi urmat. Necunoscuta lăsă mâna dincolo de marginea bărcii, de-și muia degetele în apă. Voiam să vorbesc, pe buze îmi veneau cuvintele, și parcă îmi era frică să șoptesc măcar. Odată mi s'a părut că și dânsa voia să spuie ceva. Fața însă i se liniști, rămase nepătrunsă, umbrită de genele arcuite și mari. Dar, cum treceam pe sub un pod, care ne aruncă pen-

tru puțin în umbră, m'am silit să pot întreba:

— Mi se pare că te cunosc.

Dânsa mă privi, zâmbi și-mi răspunse cu glasul încet:

— Nu cred.

— Ceva îmi spune că noi ne-am mai văzut.

Ochii mari și albaștri mă priviră încă odată prelung, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze și ei de ceva. Apoi genele se lăsară în jos, și necunoscuta mă întrebă șoptind:

— Ai fost prin Iași?

— Nu.

— E întâiași dată din viața mea, când părăsese Iașul. Ieri am sosit aici, îmi răspunse ea.

Privind-o mă gândeam. Fără de îndoială nu o mai văzusem. Era numai o părere a mea că ne întâlнисem cândva. Și totuși dânsa nu-mi era străină, cum nu-mi era străină primăvara aceasta, ce renăștea de abia acum, desi semăna atâta cu toate celelalte din viața mea. Căci nu mugurii și toporașii aceștia mă învăluiseră în mireasma lor altădată și totuși erau aceiași, cum același mi se părea cerul din care se revărsa, astăzi, ploaia de raze. La ce bun oare aș fi căutat de unde vine cine-i, și cum a ajuns femeia aceasta lângă mine? Dânsa sosea odată cu mireasma florilor, odată cu lumina, odată cu primăvara. Era suflul primăverii, care aducea toate, care reînnoia viața, iubirea, fericirea.

Imi încordau bratul, și barca se avântă înainte ca o săgeată. Și'n aplecarea trupului ca să scot lopetile din apă, buzele mele atinseră pe ale ei.

INȘELAT

E spre'nserat. Cerul acoperit de nouri groși întunecă și mai mult sfârșitul zilei. Un vânt puternic îndoiaie crengile copacilor. Portița dela grădină se sbate de parmaclâcul șubred, gata să cadă.

Mătușa Catrina își șterge ochii umflați de plâns, și se apropie de fereastră. Privește, își cuprinde capul în mâni, îl clatină desnădăjduită și vorbește singură:

— Vai de mine și de mine! Unde s'o fi dus dragul mamei, unde s'o fi dus?

Își șterge iar ochii, apoi iese din odaie și deschide ușa dela sală. Vântul îi smulge ușa din mână, mai să trântescă pe bătrână la pământ; dar ea se tupilează pe lângă perete, până la colțul casei, de unde se uită spre drum: în lungul lui de abia se zărește un car cu boi, grăbind spre târg...

Vântul, furios, se năpustește șuierând pe vale, mânând, ca pe o turmă de sălbătaciuni, ciulinii smulși de pe tot lungul șesului; ciulinii se rotesc, se gonesc unii pe alții, apoi încâlciți merg să se prăvale în apele turburi ale Bârladului, care îi duce, gâlgăind la vale. Nourii se îndesesc, se întind ca o streșină deasupra dealului: din când în când, în zare, fulgerul sclipește; atunci depărtările se rumenesc, și valea se umple de vuietul groaznic al tunetului. **Picături mari**

de ploaie încep să cadă. Mătușa Catrina privește toate acestea cu ochii spaimântați. Parcă nu-și poate da seamă de ce se petrece împrejurul ei.

Vasile, argatul, după ce hâșuie niște păsări spre cotet, o zărește și vine spre dânsa:

— Intră, conia, în casă, te-ai făcut una de apă.

Bătrâna tresare, se deslipește de colț și intră în sală. Înainte de a închide ușa, argatul o mângâie:

— O veni el și stăpânul, n'ai grijă *mata*.

În casă, bătrâna se suie pe pat, și rămâne strânsă cu coatele pe genunchi. Din când în când vorbește singură:

— „Poate c'o vei puil mamei. Trebuie să vie, nu se poate“.

Mai târziu se scoboară de aprinde candela. Se duce în cuhne, aduce și așterne pe masă un șervet curat peste care așează un tacâm, pâne și o farfurie cu o bucată de pui fript. Și vorbește iar:

— Trebuie să fie flămând. Și-i plouat, vai de capul lui!

Își cuprinde capul în mâni și prinde a se boci:

— Dumnezeule, Dumnezeule, mare și puternic ești!

Apoi se suie pe pat de-a curmezișul, își razimă capul de prichiciul ferestrei, ca de-o pernă și rămâne, așa neclintită..

Afară ploaia pleșcăie neîntrerupt în gemuri picături mari. Câteodată, în răstimpuri, când vijelia parcă se potolește puțin, bubuie de pe deal, din vii, pușca vreunui oândar.

Bătrâna a adormit...

Din spre șoseaua pietruită de abia stră-

bate, prin şuietul ploii, tropotul calului. Un glas răsună la poartă; argatul sare şi o deschide, apoi ia calul de pe care a sărit stăpânul.

Bătrâna se dă jos de pe pat şi nu-i vine să-şi creadă ochilor, când îşi vede băiatul în odaie. După ce-i trece mirarea — parcă nu l-ar fi aşteptat, — îl cuprinde cu amândouă mâinile de după gât, şi-l întreabă şi-l jăleşte:

— Ud mai eşti băiete şi flămând; pe unde mi-ai fost? Vai de capul tău, băietul mamei.

Băiatul îşi scoate pălăria, o aruncă într'un colţ, apoi fără să spuie un cuvânt se așează pe marginea unui scaun.

Pe bătrână nu o răbdă sufletul. Vrea să afle mai degrabă ce-a făcut dânsul, de când a pornit în zorii zilei:

— Pe unde ai fost? Ce-ai făcut?

Şi iar îl ia de gât şi începe să-l sărute ca pe un copil mic.

El se scoală, cuvintele mamei parcă-i fac rău, îl chinuiesc.

— Lasă-mă, mamă, sunt obosit; o să mă cule puțin.

Dar bătrâna îşi aminteste că ploaia l-a udat şi că-i nemâncat.

— Schimbă-te. Gheorghită, eşti ud până la piele. Să-ti aduc surtucul, schimburi.

— Mamă, lasă-mă te rog în pace, îi răspunde el amărît.

Bătrâna începe să plângă şi să se tânguiască:

— Schimbă-te, băiete şi mănâncă pe urmă ceva. De ce mă omori cu zile? De ce?

Băiatului îi vine să se ducă, să se ascundă undeva. Bocetele acestea îi sdruncină sufletul:

— Lasă, mamă, nu mai plânge, că m'oiu schimba. Du-te și te odihnește. Ți-oiu spune mâne toate.

Bătrana se mai liniștește, se apropie cu sfială și-l întreabă, șoptind:

— Ai găsit-o, puiul mamei?

Dânsul tresare și răcnește:

— Nu, nu, nu. Du-te și te culcă; lasă-mă, lăsați-mă în pace.

Mătușa Catrina se strecoară, suspinând, pe ușă. Dânsul rămâne în picioare câtva, zăpăcit. Pe urmă își schimbă numai haina și se trânteste pe pat.

...O durere grozavă îl cuprinde. S'ar duce iar să alerge, cum alergase, într'un suflet, de dimineată până acuma. În partea inimii parcă-l sfredelește ceva, apasă cu mâna, dar durerea se face din ce în ce mai nesuferită. Incepe să se vaite; ca să nu-l audă bătrâna își îngroapă fața în perne, apoi izbucnește într'un plâns sguduitor, care clatină patul...

Dela o vreme se mai liniștește. Picăturile de ploaie, ce bat în geamuri, parcă-l sfătuiesc prieteneste. Foșnetul salcâmlor, scuturați de vânt, parcă-l chiamă la viața altor zile, ticnite, nespuse de fericite, când o astfel de vreme era un prilej să rămâie cu dânsa acasă.

Gândurile i se mai limpezesc. Poate judecata: „Adică prin ce se făcuse vinovat; ce-i greșise oare? O iubea ca pe ochii din cap, îi făcuse toate gusturile; un cuvânt de supărare nu auzise din gura lui“.

Și mintea îi fugea de la un fapt la altul: „Unde s'o fi dus? Cu cine?“.

Clipele de ieri seară i se strecurau din nou cum le-ăr fi trăit iarăși. Intrase în sală și găsisse pe maică-sa îngrijată, așteptând.

Se înserase și Elenuta tot nu se întorsese încă dela târg. Intr'un târziu, vizitiul veni cu trăsura goală; îi spuse că „duduca” rămăsese în târg și că i-a poruncit să se întoarcă. Ii dase numai o scrisoare. În scrisoare dânsa scria scurt și cuprinzător: „Să nu te superi, dar iubesc pe un altul. Putem rămâne prieteni. Elena”. După ce a citit-o, s'a răzimat de perete, asta își aducea bine aminte, apoi nu mai știe ce s'o fi întâmplat cu el. În zorii zilei se trezise desbrăcat, în patul lui. Cuvintele scrisorii parcă-i stăteau în litere de foc dinaintea ochilor. Sări, se îmbracă, apoi încălecă și porni în galop spre târg. A întrebat, a căutat, a cercetat prețutindeni; nicio urmă. Mătușa ei, care o crescuse, și din casa căreia o luase, când auzi vestea începu a se lovi cu capul de pereti. Dar el n'avea vreme de pierdut să asculte vaiete. Aleargă până 'n seară, când pe ploaia ceea, istovit, se întoarse acasă...

Apoi îi munci mintea amintirea zilelor de după logodnă; apoi cununia, fericirea celor dintâi săptămâni de căsnicie, și liniștea multumitoare de pe urmă...

Cumpărase peticul acesta de pământ, zidise căsuța aceasta tot după dorința ei; ea să facă plugărie, să strângă ceva parale. Niciodată nu se 'ndoise de credința, de iubirea ei. Nicio clipă n'ar fi crezut că dânsa ar putea nutri în inimă o iubire străină... Și, cine ar putea fi acela? La târg se duce rar, și atunci la mătușa ei, care era o femeie cinstită, și unde nu întâlnea pe nimeni. În casă nu-i călca decât vreo doi proprietărași, ea și dânsul, de prinprejur, bătrâni și liniștiți... Cine să fie acela?... Oricine ar fi fost, ar ierta-o, ar închide durerea în sufletul lui.

N'ar spune un cuvânt, numai s'o găsească să se întoarcă!...

Privirile i se pironiră pe peretele din față. În lumina candeliei, portretul nevestei lui se deslușea ușor: obrazul, alb, ochii zâmbitori păreau acoperiți ca de-un văl străveziu; părul îi încunjura capul ca o cunună.

Un suspin adânc i se rupse din piept. „Lângă cine putea fi acum, lângă cine?“. Surâsul liniștit din portret îl ardea. Pe peretele în spre care se întorsese, ca să nu mai sufere atâta, ochii întâlneau fotografia vărului său... Și pe dânsul îl căutase să-i spuie nefericirea ce-l lovise, dar nu-l găsisese acasă.

Fără să-si dea seamă, gândul i se opri asupra lui. Crescuseră împreună. Ținea la băiatul acesta că și la un frate. Liniștit și cuminte, era o sărbătoare pentru el și pentru *dânsa*, când se repezea din târg până la el, la țară. Deodată tresări, cuprins ca de friguri. „Și pentru *dânsa*!“! Sufletul i se strânse la gândul acesta ca într'un cleste... De ce nu-l găsisese în târg? El nu se ducea nicăeri, niciodată. Și începu să-și amintească de întâmplări la care i se părea că nici nu privea atunci. Șoaptele, zâmbetele, plimbările lor, toate luau acum un înțeles. Cum de nu se gândise încă!

Se uită iarăși la chipul ei, apoi la acel al vărului său; privirile cele liniștite, ademenitoare, îl înțepară ca două ace. Sări de pe pat, își luă pălăria și se repezi pe ușă.

Mătușa Catrina auzise vuiet, se sculă și se duse în odaia băiatului; acolo găsi întunerie, vântul făcut de ușă stinsese candela. Băjbăi până lângă pat; patul gol. Un tremur de groază o cuprinse, pași înapoi, se împiedecă și căzu jos; apoi se sculă cum

putu, ieși în sală și deschide ușa. Pe poartă trecea în fuga mare calul.

— Gheorghită! Gheorghită! — Dar glasul se pierdu în șuietul ploii, iar bătrâna căzu pe prag smulgându-și părul.

FURTUNA

Lui A. Baltazar

E năbușeală. S'a întunecat deodată, ca seara, și nu-s decât două ceasuri după amiază. Un vânticel fierbinte suflă printre copacii grădinii, frunzele înfiorate își strecoară una alteia un șopot tainic. Rândunelele de sub streșina largă a casei s'au înșirat cu toatele pe la cuiburile de humă. În portul lor întunecat, păsărelele par amortite, de frica așteptării: ce-o să fie oare? Din zare se împrăstie, pe luciul întins al cerului, un vâl negru, asemenea unui fum gros. O buuire târăgănată, ascunsă, apoi o scăpărare ca de amar, vântul înaltă vârtejuri de colb, ce parcă vor să sfredelească pământul. Bucățelele de hârtie, ridicate de prin ogrăzi, se sbat, ca niște fluturi spâimântați. Pociiturile ușilor uitate deschise, zângănitul geamurilor sparte, strigătele oamenilor buimăciți să-și puie lucrurile la adăpost, se amestecă într'un vuiet neînțeles, acoperit de buibuitul tunetului, ce nu-și mai ferește glasul...

— Pentru Dumnezeu, Vasile, ajută-mi să închid ferestrele

Coana Bălașa și-a uitat toate treburile gospodăriei, nu mai știe ce face. Aleargă la o fereastră și, când să o închidă, geamul alteia sare în bucăți, dumneaei fuge la aceea,

apoi iar se întoarce la cea dintâi, fără să sfârșească nimic. Conul Vasile i se ține pe urmă, încurecă treburile, și nu izbuteste să facă ceva.

În sfârșit, după multă alergătură, au închis ferestrele, ușile și au astupat sobele. Coana Bălașa, cu frică în suflet, tocmai se grăbea să scoată din ladă lumânarea dela Paști, când dă cu ochii de mătă. Incepe iar alergătura. Coana Bălașa *câtaeste* mătă dintr'o odaie într'alta, iar conul Vasile se aține cu mâna pe clampa ușii dela sală; când îi vine bine, deschide repede și mătă se furisează afară. Bine că scăpase de dihania care, după părerea coanei Bălașa, atrage trăsnetul.

Tunetul bubuie într'una, furios, iar fulgerele rumenesc cerul ca într'un apus. Și în clipa aceea de lumină, marginile sdrențuite ale nourilor, ce năvălesc unul peste altul, apar ca niște horbote țesute în fire de argint. Peretii odăii se rumenesc și dânsii, ca în serile de iarnă în dogoreala focului din sobă.

— Adă lumânarea mai repede, Bălașo, strigă conul Vasile.

Coana Bălașa aprinde lumânarea și o pune într'un pahar. Paharul se răstoarnă. Se reped amândoi, iau lumânarea și-o înfig într'o oală cu răsad; deasupra frunzișoarelor verzi și fragede, lumina strălucește ca o floare de aur.

Apoi se așează amândoi în fața iconostasului: conul Vasile, în picioare, cu mâinile împreunate, începe o rugăciune, cu buzele apropiate într'un tremurat ușor; coana Bălașa, în genunchi, bate mătăanii, cu fruntea până lângă dușumele; câteodată glasul i se

ridică plângător: „Si ne izbăvește, Doamne, pe noi păcătoșii!...”

Ploaia repede — un potop — plescăie în ferestre; geamurile sbârâie ca niște darabane, acoperământul duruie ca bătut cu pietre. La fiecare elipă, norul de păcură licărește într'o flacăra scurtă tăioasă. Uneori svâcnește o lumină orbitoare și sforile de foc serpuiesc în aer ca niște șfichiuri.

Inima coanei Bălașa se strânge, simte că se înneacă; cuvintele rugăciunii i se sfarmă în gură; dar în minte le are întregi, la locul lor, ca așezate de o mână ce le-a îngrijit îndelung, „Si nu lua în seamă, Doamne, faptele noastre!...”

Sfichiurile de foc serpuiesc grăbite, din ce în ce mai scilpitoare. Vuiete străine auzului umplu aerul: parcă s'ar vărsa pe pământ comori întregi de bani sunători, alte ori parcă ar năvăli piepturile unor ape mănioase, ce-ar voi să năruiască totul.

În mintea coanei Bălașa rugăciunea se măcina într'una: „Că mari sunt greșelile noastre!”

Deodată văzduhul se despică, trăsnetul cade vâjâind, ca un paloș de argint ce s'ar fi sfărâmat în mii de bucăți, din pieptul rănit al pământului ce-și cutremură temelile.

Coana Bălașa cade cu fruntea la pământ, inima i se face ghem rugăciunea i se frânge nu-i rămâne decât cuvântul: „Doamne”, pe care, în spaima grozavă ce-a cuprins-o, îl spune repede una după alta în gând. Conul Vasile cade și dânsul în genunchi, rămânând îndelung lângă coana Bălașa...

Târziu furtuna s'a domolit

De după ușă se aude, ca un scâncet, miorlăitul rugător al mâței.

IN AJUNUL CRĂCIUNULUI

Cum scăpase paharul din mână, nu-și putea da seamă. Îl luase plin cu apă, să bea; dar degetele lui slăbite, se vede că nu-l putuse ține, îi lunecă din mână și se sfărâmă de podele în mii de așchii sticloase. Nepoata Elenuta, auzind vuietul din a treia odaie veni ca o furtună:

— Așa, iar îmi strici lucrurile! pentru asta te ții? Pentru asta te hrănesc? Să ieși, să fugi din casa mea, netrebnicule!

Bătrânul însă rămase pironit locului, cu ochii țintiti la sfărământurile de sticlă.

Glasul răsări mai ascuțit, mai furios:

— Așa, îmi faci în ciudă? Piei din ochii mei!

Și pumnii mici dar repezi, cădeau ca o grindină pe spatele bătrânului, care o luă, speriat, spre ușă:

— Iartă-mă, fetiță.

— Nu te iert, fugi... să nu-mi mai vii, nu... să nu te mai văd.

Furioasă că bătrânul merge prea încet, îl îmbrâncea dânsa spre ușă. Glasul slab se auzi jalnic:

— Iartă-mă, fetiță, mă duc, n'o să mă mai întore, numai iartă-mă.

Bătrânul se trezi afară, buimăcit, în pragul bucătăriei. Se duse de-și luă bocceluța cu mărunțișuri și tabacherea, și sgribulit o

luă pe după casă și ieși pe porțiță, deschizând-o încet, să nu scârție. În urma lui străbătu schelălăitul unui câne, și n aceeași vreme ușa dela sală se deschise, și glasul ascuțit tăie liniștea uliței:

— Ia-ți și javra; plecați amândoi.

Cățelul se asvârli cu desnădejde printr'o ruptură a parmaclâcului, ce-i slujea la vreme de nevoie, și veni scâncind lângă stăpânul ce-l uitase.

Ușa se închise în zăngănitul geamlâcului, și bătrânul rămase în mijlocul uliței tăcute și întunecoase. Ningeă, fulgii se scoborau ușori, de-abia se zăreau, dar le simțea lunecarea rece pe obraz. Incotro să apuce? La cine? Se întoarse: departe, în spre barieră, ochiul de lumină al unui felinar clipea somnoros. Intr'acolo, în spre singurătate. O luă încet pe drumul moale, în care gheata i se afunda. Și se trezi în dreptul grădinii publice, se așeză pe bancă; Brânduș se încolăci la picioarele lui, rămânând amândoi sub cernerea din ce în ce mai deasă a ninsorii...

...Grigore Lupu trăise o viață întreagă de neliniște, de muncă, și de neînțelegere cu o ființă care nu-l iubise niciodată. Pricepuse aceasta a doua zi după cununie; a doua zi și încă prea târziu! Cum și-ar mai fi amintit copilăria, cei câțiva ani de mulțumire, ascunși sub greutatea celor cincizeci de trudă! Muncea, nevasta cheltuia; strângea, dânsa risipea,—risipă și în faptă, și în vorbă. Vai, glasul acela ascuțit, ce-i destrămase auzul! Și când a murit și dânsa, îi murise și puterea. Bătrân, aproape sărac, ce-i rămăsese de făcut? Copil n'avea; fratele și sora îi murise. Luă binișor cele câteva părăluteținute ascunse, și le puse în mâna nepoatei:

— „Iată, ți le dau ție toate, tot ce am. Ia și lucrșoarele. Numai să-mi dai un colț de odihnă în casa ta. Ești văduvă, nici tu n'ai pe nimeni, ți-oiu fi eu tată”.

Au trecut doi ani într'o liniște senină — anii cei mai frumoși din viața lui. Ce fericit era, când se ducea seara la școală să-și aducă nepoții, cei doi băieți cari îl iubeau și-i ascultau poveștile. Le purta și geanta cu cărți. Parcă mai întinerise. Și nu cerea nimic; în toată casa prindea un colț de odaie și altul la masă. Mânca puțin, să aibă mai mult băieții; se scula dimineata să pregătească ceaiul sau cafeaua băieților; se culca târziu, ca să adoarmă cu poveștile lui, băieții.

În pacea aceasta trăise numai doi ani. Dar bătrânețea își are, pentru cei ce o privesc, neplăcerile ei. Cât de sgâriat răsună tusea unui bătrân, și cum îți aduce, Doamne, aminte că va veni și pentru tine vremea horcăielilor obosite, înfundate, ieșite ca dintr'un mormânt! Și mucul țigării mototolite între degetele îngălbenite și slabe, cum își împrăstie rotocoalele de fum ce-ți înneacă sufletul! Nepoatei i se părea acuma că bătrânul îl ia din tinerețe, că fumul țigărilor lui îi fură din frăgezime. La fiecare clipă, vaiete și suspine. Nu, se săturase. Cine-l pusesese să-i dea banii? Dar nici pentru câțiva gologani n'avea să se chinuiască toată viața, n'avea să-și închidă aerul odăilor și să știrbească din sănătatea copiilor ei.

În curând nu-l mai putu răbda: tot ce făcea dânsul, ei i se părea că face rău, că răul îl făptuiește într'adins. Cuvintele grele nu ținuse vreme lungă, se schimbă repede în ocări; din odaia unde dormea, îi mutase pa-

tul în sală, din sală în sălița de din dos, și în urmă în bucătărie. La bucătărie să fumeze, la bucătărie să mănânce; într'o zi a trebuit să care apă; și de atunci a purtat într'una coafele dela bucătărie la fântână. Norocul îl păstrea: sparse o farfurie, și întâiași dată luă o palmă. S'a dus și a umblat ulitele, era în toiul verii, două zile, și într'o spre seară l-au găsit băieții și l-au adus înapoi acasă. În urmă a mâncat multe bățai; de multe ori a pornit să nu se mai întoarcă. Dar dorul de copii l-a adus; de dragul lor îndura toate. De data asta însă, s'a sfârșit: decât să se întoarcă, mai bine va cere de pomână, va dormi sub garduri. Atâta cruzime îi rănise sufletul. Să fie aruncat ca un cerșetor afară, în ajunul Crăciunului!..

Un geamăt învădușit al câinelui îl smulse din gândurile triste; simți o răceală umedă, care-i intra în trup. Se sculă, își scutură de pe umeri stratul de ninsoare, și porni înapoi.

— Hai, Brânduș!

Cătelul rebegit se luă pe urma stăpânului său. Străbătură iar ulita pustie, acoperită de asternutul vătuit al omățului moale. Ajunseră iarăși în dreptul casei: la poartă, bătrânul se opri. Încă o umilire, și ar fi găsit patul de scânduri sub adăpostul năreților calzi aburiti de plită. Câinele își ridică spre el capul parcă l-ar fi rugat: l-ar fi sfătuit: „hai, stăpâne nu-i întâiași dată“ Pe bătrân îl apucă tusea, își duse mâna la gură, și porni înainte, fără să-și asculte îndemnul sufletului.

Ulitele începură să fie din ce în ce mai luminate. În dreptul felinarelor, fulgii luceau cu scintiliri de argint, și căderea ninsoarei avea ceva din fosnetul unei rochii de

mătase purtată pe un covor. Oamenii, grăbiți, cu legături în mâni, cu priviri bucuroase, se strecurau nerăbdători să ajungă pe la casele lor. Și din când în când tremura, ca un clinchet de clopotel, glasul unui copil, ce cânta „Florile dalbe”. Din ce în ce cântecul vestitorilor se împletea într’o armonie dulce, venită de aiurea, și ninsoarea nareă se prefăcea într’o cădere de flori albe, calde atât de calde și mirositoare! Bătrânul nu mai simțea frigul; omătul de pe umeri îl înfășura ca un guler de blană; obrazul i se înviorase. Cu glasul schimbat, vorbi cânelui „Haidem Brândus, haidem!”.

Dar iată deodată simte că-l înăbușă nu știu ce că i se ridică un nod în gât, care-l înneacă: se opri locului, stătu câteva clipe, și toată căldura aceea din piept, tot năduful îi năvăli în față topindu-se, prin ochi, în două lacrimi fierbinți, ce-i luneară repede pe față. Și se trezi plângând la auzul cântecului duios al glasurilor melodioase, ce-i aminteau de nepoții lui. Un dor desnădăidnit îl cuprinsese, un dor neîmpăcat, care-ți întoarce nasii de oriunde care-ți înmoaie sufletul și-ți omoară voința. Și se întoarse. Cătelul o luă bucuros înainte; bătrânul, suspinând, în urmă.

În drentul casei se opri, apoi împinse bi-nișor portita; scârtâitul balamalelor răsună ca un suier. Inima bătrânului svâcni. Ușa dela sală se deschise îndată. Ochii nepoatei îl pironiră locului:

— Mă miram să nu te întorci!

Bătrânul făcu un pas înapoi. În aceeași vreme, la spatele nepoatei, se auziră câteva șoapte, rugăminte a unui copil. Glasul răstit de adineaori se împlânzi ca prin farmec:

— Haide, intră!

Bătrânul trecu pragul, și rămase lângă ușă, îngânând câteva cuvinte de mulțumire, ce ieșeau ca niște suspine. Nepoata se uită la dânsul, și-i văzu ochii întorși spre copii. Și atunci, prin acea scăpărare de-o clipă, care te face să pricepi ceea ce atâta vreme îți fusese cu totul ascuns, mama înțelese că bătrânul se întorsese pentru copii, că pentru dânsii îi suferise palmele și pumnii, că numai pentru ei răbdase totul, că lor le dase sufletul lui stins de suferință, și că-i iubea poate mai mult chiar decât dânsa.

Femeia se lăsă cuprinsă de milă și de o adâncă părere de rău:

— Haide în sufragerie... Așa... Scoate-ți surtucul; na-ți șalul meu,... Copii, puneți un tacâm, să mănânce moșul.

Și 'ntr'un avânt de mărinimie, se repezi afară, de unde glasul ei tremurat răsună până înăuntru:

— Brânduș, Brânduș!

Ii chema și câinele în casă!

O AMINTIRE

Deseori întâlnești oameni ce-ți pare că i-ai mai văzut, că i-ai mai cunoscut de mult, — odată! O privire, un zambet sau un hohot de răs, un cuvânt, inclinarea capului cuiva, ți-s știute. Te întrebi unde și când i-ai cunoscut? Dar nu-ți aduci aminte; pornești, te iai cu altele și deodată, de parcă să-l ai dinaintea ochilor; îți răsare în minte chipul cutăruia, care te-a ținut de atâtea ori în brațe, când erai mic. Câtă asemănare cu cel al omului de astăzi! Tot așa se uita și dânsul, parcă tot așa călca de încet, ca și cum s'ar fi ferit de ceva. Ce departe în urmă a rămas unul, ce viață a dus acela, și cum o fi trăind necunoscutul de care ți-ai atins astăzi mâneca hainei! Cine ți-ar putea spune dacă privirea aceea de om ce și-a șters chiar atunci lacrimile, dacă mersul acela tărăgănat, nu le-au schimbat, de cum erau, aceleași împrejurări ale vieții; dacă și pentru acesta n'ar fi trebuit să scape din pieptul tău un suspin.

Așa, când am văzut astăzi, trecând pe stradă femeia înaltă, cu ochii sticloși ca două oțele, cu părul negru, cu obrazul supt și buzele subțiri, ce păreau întinse într'un zâmbet, care rar trebuie să fi fluturat pe ele, am rămas locului de m'am uitat ca după cineva iubit. Din întunericul amintirii însă nimie nu străfulgera. Deodată, spre seară.

într'o scipire repede, ca de chibrit mi s'a ivit chipul mătușii Maria. Ce asemănare, de să te cutremuri! Căci de unele întâmplări ale copilăriei, te 'nfiori mult mai târziu când amintirea celor ce ai văzut și ți s'au spus despre cineva, cu judecata de acuma, îți dau adevărata înfățișare a celor ce s'au petrecut.

Niciodată nu mă gândisem la moartea mătușii Maria; poate nici nu m'as fi gândit vreodată, dacă nu întâlneam pe aceea care îi semăna mai bine ca o soră.

Să fi avut vreo șapte ani când am văzut-o dându-și sufletul, și vreo cincisprezece când, ce nu înțelesesem atunci, mi le-a povestit, cu un glas ca de rugăciune, mama.

Mătușa Maria se îmbolnăvise; dânsa, care nu știa ce-i guturaiul! A luptat, nu s'a pus în pat, cutreera ca și mai înainte ograda, casa, prin cele opt odăi ale ei. Se îmbolnăvise într'o joi. Duminecă s'a dus, ca de obicei, la vie, mânând singură caii, s'a întors pe o ploaie grozavă și a doua zi nu s'a mai putut scula din pat. Un junghiu ascuțit îi tăia răsuflarea; când m'am dus să-i sărut mâna, cum făceam în fiecare dimineată, era aprinsă la față și mâna ei mi-a fript buzele. M'a alintat pe cap, apoi a strigat pe mama, și s'a ridicat între perne. Ca și altădată, a tras saltarul, a scos o pară zăhărită și, ținând-o de codiță, mi-a dat să mușc dintr'însa până am mâncat-o. O tuse seacă o înneacă, își duse mâna la piept și, după ce se liniști, spuse mamei, cu glasul ascuțit:

— Telegrafiază bărbatului tău, căci mi-e rău.

A doua zi veni tata, care era dus de acasă, după niște afaceri. Veni și doctorul: și am

înțeles că mătușii îi era rău de tot. În ziua aceea n'am văzut-o. Tocmai a treia zi, seara târziu, am zărit pe preotul Agapie că vine, că apoi se duc toți în odaia mătușii.

Nimeni nu se mai gândea la mine, m'am strecurat și eu de am rămas mai langa sobă, după un jâlț. Erau cu toții și m'am mirat când am văzut pe moșul Gheorghe, fratele mătușii. De multă vreme nu mai călcasese pragul nostru.

Mătușa Maria stătea ridicată între perne, cu ochii închiși. Tata s'a apropiat de dânsa, s'a așezat pe marginea patului și i-a vorbit ceva, încet. Mătușa a tresărit, a dat cu mâna în aer și-a răspuns gâfâind:

— Nu; niciodată!

— Dacă ții la noi!

— Voi știți că vă iubesc, dar nu pot... nu pot nici chiar acum... când... mă duc...

Apoi se plecă puțin și adăugă tare:

— Să nu-l văd în ochi.

Un scâncet încet ca de copil îmi întoarse capul: moșul plângea.

Atunci se apropie și părintele Agapie, îi vorbi și dânsui încet, iar mama se plecă și-i sărută mâna: mătușa tăcea. Pe urmă am auzit glasul mamei:

— Dacă ții la Vasilică!

La mine!

Mătușa tresări, deschise ochii mari-mari, ca și cum m'ar fi căutat, se luptă puțin cu un gând ce o muncea, apoi spuse:

— Bine... unde-i?

Tata luă pe moșul de mână, și-l duse lângă pat. Moșul se plecă, dar mătușa Maria îi strigă tare:

— Nu așa; în genunchi!

Plângând în hohote, moșul îngenunchie,

bolnava îi întinse mâna. Plângeau cu toți. Mătușa a spus câteva cuvinte, pe care nu le-am auzit.

Mama mi-a povestit mai târziu că fratele într-o clipă de furie, ridicase mâna asupra surorii sale.

Apoi preotul a început să citească și toată vremea toți au stat în genunchi; moșul cu fruntea rezemată de marginea patului.

După aceea mătușa s'a împărtășit și ceilalți s'au asezat jos, tăcuți.

Tata se ridică într'un rând, îndreptă mușul la candelă. căci bolnava nu suferea lampa, apoi se duse lângă pat:

— Vrei să-ți ajut să te culci? o întrebă.

— Încă nu: răspunse dânsa.

Și într'un târziu, glasul ei răsună:

— Ce mai faci, părinte?

Preotul se înalță în scaun, și neașteptându-se nu știu ce să răspundă, îngăimă:

— Mă îngreuez pe fiecare zi, coană Marie!

Mătușa îi răspunse, ca și cum l-ar fi dojenit:

— Sfintia ta mănâncă prea mult!

Apoi tăcură.

După vreo câteva clipe mătușa spuse din nou:

— Ajutați-mă să mă culc.

Mama și cu tata îi asezară bernele sub cap; și clipa aceasta o țin minte ca și cum văd încă ce s'a petrecut în ea: preotul dormita, tata rămase în picioare, lângă fereastră, moșul într'un jâlț la picioarele patului și mama pe pat, lângă mătușa, pe care nu o zăream.

Afară începuse să plouă, cu răpăieli în geamuri.

Din când în când fulgera, ștergând lumina roșiatică a candeliei și scaldând ea într'o apă limpede odaia. Eu, văzând că nimeni nu-mi zice nimica, m'am dus pe o canapea.

Deodată mătușa tuși, c'un horecâit, apoi i-am auzit bine glasul spunând tatii:

— Intoarce ceasornicul... c'a stat.

Tata se deslipi de lângă fereastră și întoarse ceasul, care fârâi, o clipă, ca un greer.

Apoi cât o fi trecut nu știu, ceasornicul celălalt, în păretele odăii de alături, începu să bată rar.

În clipa asta mătușa a vrut să se scoale, toți au alergat; am văzut un sbucium, o svârcolire și un suspin lung îmi lovi auzul. Preotul se sculă și el, apoi tata luă pe mama și o aduse binișor pe canapea. Mama mă văzu, și fără să-și dea seama, pe semne, se plecă peste fața mea și o lacrimă îmi stropi obrazul.

Dar tata m'a ridicat repede: m'au pus în pat și iarăși s'a făcut liniște. Într'un târziu am auzit uruitul unei trăsurii, apoi glasuri pe sală și un țipăt. Sosise dela țară sora mătușii. În urmă, până la patul meu, nu mai străbătu decât bubuitul înnăbușit al tunetului.

PE MALUL SIRETULUI

(INSEMNĂRI)

Soarele, roș ca jărăticul, lunecă încet pe adâncul zării. Un vânt căldicel mișcă plopii, împreunându-le șoaptele într'un murmur tainic.

Siretul curge domol, cotindu-și apele când într'o parte când într'alta, căutând parcă să găsească mai repede răcoarea luncii din Mircești. În față, malul e înalt și mâncat de suvoaie; iar din pământul lui cleios, vârstat de dungi galbene și negre, rădăcinile sălciiilor se scoboară despletite în jos spre apă. Valurile turburi vin rostogolindu-se, alungând la vale niște mănunchiuri de lozii, svârlite de câțiva flăcăi, mai în susul apei, ca să facă în ciudă la vreo trei fete. Fetele strigă la morar, cât le ia gura, să prindă mănunchiurile de pe apă, iar flăcăii râd și-i fac semne cu pălăriile, să-și caute de treabă. Morarul însă, un moșneag glumeț, vrea să împace pe toți; trece grăbiti puntea îngustă, suie în moară, și sare de cealaltă parte în luntre. Sprijină vânjos lopata în jgheab, și când își face vânt, trece ca o săgeată de-a curmezisul, mai în celălalt mal, iar loziile își văd de drum înainte. Morarul, șireț, vâslește în dreapta, întoarce luntrea și o priponeste cu lopata afundată în mal. Apoi își dă că-

cinla pe ceafă, și se face că fluieră a pagubă.

Fetele înțeleg, și unde nu prinde să răsune lunca Scheii de ocările lor! Mai la urmă își aduc se vede, aminte de casă, și-o iau prin pădurice.

Flăcăii le chinie cât le chinie, apoi se desbracă, și trec râul dincoace, cu straietele în mâni, deasupra capului.

Lumina se stinge cu încetul. Lunca parcă vrea să doarmă. Moara tresăltă la fiecare val; parcă răsuflă. Roata i se învârteste mereu, ridicând, cu fiecare cupă, o ploaie de picături ce cad apoi ca o perdea străvezie.

Mă duc mai în susul malului. Soarele s'a ascuns pe jumătate. În fata lui o pată neagră, nemișcată. Un nor? Pun mâna deasupra ochilor și privesc îndelung.

— „Acela-i Ceahlăul!“ îmi strigă morarul ce-mi urmărise mișcările. Trebuie să mai fi văzut el pe vreunul înșelându-se.

Mă uit mut la pala aceea care tocmai acum înțeleg că e mai temeinică decât norii trecători!

Siretul curge mai întunecat. Un țipăt prelung ca un copil ce plânge, un fâlfâit de aripi, și o pasăre mare, cu gâtul întins a drum, își ia greoiu sborul: e un bătlan. Merge să nopteze în lunca din Mircești, printre sălciile căreia stau singuratici, cu gâtul cufundat în pene, cătând c'un ochiu spre cer! Pe mal, morarul și-a aprins focul să-si facă mămăligă. Flăcările încep să arunce licăriri slabe pe peretele de scânduri al colibeii, mutată acolo sus acum vreo zece ani de

suvoaiele Siretului; moșneagul a lăsat-o, unde o dusesese apele.

— „Dacă o vre Siretu, m'o muta și mai sus: îi de-ajuns că-s lângă dânsul!” îmi zise el râzând.

Incep să suiți cărarea spre sat. În deal, Șcheia cu casele boierești; în mijlocul parcului cu plop înalți, acoperișul se arată ca un cuib între ramuri. Un stol de prigorii se învârtese mereu pe deasupra, ciripind ascuțit.

Mai aruncă o privire înapoi. Ceahlăul tot se mai zărește, parcă se înalță, ca să cuprindă mai bine cu paza lui somnul Moldovei, pe care o veghează de când lumea!

LOCUL TAINIC

Lui I. Dragoslav

Nici nu mă scoborîsem bine din docar, și slujnica îmi întinse scrisoarea ta. Am citit-o îndată, dorind să știu unde ești. Mi-am des-
hămat calul, obiceiul meu, și iată-mă-s lângă
masă, la lumina lămpii, să-ți răspund. Mă
întrebi cum îmi trec vremea? Urîtul mă go-
nește dintr'un loc într'altul. Și în fiecare
seară, când mă 'ntorc, mă trezesc mai sin-
gur, mai de prisos în casa aceasta, în care,
lucru ciudat, — s'ar părea că sufletul sunt
eu. Vieța mea e aceeași. Lucruri însemnate
nu încap în ea. Veșnic îndoieli și păreri de
rău. Ce să-ți scriu? Să-ți povestesc doar pre-
umblarea mea de astăzi.

Ieșisem din sat. Făcusem câteva ceasuri
într'una, fără să odihnesc de fel calul. Soa-
rele apunea. Mă hotărîi să mă opresc puțin,
sub umbra largă a celor doi stejari de pe
malul râului ce curgea în stânga mea. Am
lăsat drumul și am luat-o de-a-dreptul până
acolo. Am deshămat calul, l-am priponit să
pască, apoi m'am întins pe învelișul moale
al pământului, ca pe o saltea de puf. Nici nu
mă așezai bine, când auzii un foșnet în
iarbă. M'am ridicat. De abia acum băgam de
seamă că, mai încolo, sta jos, cu spatele la
mine, o fetișcană. Păzea un ied ce smulgea

din iarba fragedă. Fata părea că nu mă simțise. Am căutat să intru în vorbă:

— „Fată hăi, nu mi-oiu găsi beleaua cu cineva c'am dat calul în iarbă?” Imi răspunse fără să se întoarcă:

— De ce n'ai întrebat mai înainte de a-l deshăma?

Pe semne n'avea gust de vorbă. Eu nu mă lăsaui:

— Cum se chiamă satul ista, fetico?

După câteva clipe fata răspunse pe după umăr:

— Da ce, 'mneata umbli în bobote? *Neștiuții*, îi zice.

— Iți bați joc de oameni, răspunsei supărat. Și am adăugat încet, pentru mine: „A dracului fată!”

Ea întoarse capul, mă privi, apoi începu să râdă. Avea părul bălăiu, ochii mari albaștri, gura mică, dinți albi strălucitori, strânși unii lângă alții. După ce mă lăsă puțin să o privesc, îmi întoarse iarăși spatele și-mi vorbi:

— Numai vântul își bate joc de oameni, domnișorul!

— Vântul, de ce?

— Pentrucă fură vorbele de pe buzele unuia și le duce la urechea celuilalt.

Mă auzise hotoaica.

Tăcurăm amândoi. Căzui pe gânduri.

Fata asta îmi reamintea toată copilăria mea. Râsul, vorbele ei, le cunoșteam. Le auzisem la fetele din satul nostru, când întârziam și eu în luncile de pe malul Dâmboviței.

Cum mă gândeam astfel, auzii niște pași. M'am întors; pe lângă mal, trecea sprintenă o fată. Nu mult în urmă, trecu și un flăcău

sdravăn, cu o greblă pe umăr. Băetanul părea că se grăbește.

— Aceea-i fata notarului dela noi din sat, îmi spuse, fără să întreb, fetișcana cu iedul.

Și urmă să-mi destăinue:

— El îi bădița Vasile. Se duce după lelița Catrina.

Apoi întinse mâna, prinse iedul, îl trase și-l luă de după gât, plecă pe umăr capui, și adăugă cu glas ușor:

— Satul zice că s'au dat amândoi în dragoste.

Pe urmă îmi arătă:

— Se întâlnește acolo, în pădurice.

M'am uitat. Nu departe, la o cotitură a râului, se înălța deodată un amestec sălbatic de ierburi, tufani și copaci. Pe adâncul rumen al cerului, desişul întunecat se deslușea cu o frumusețe rară.

Privind într'acolo, îmi aduseiu aminte că la capătul satului meu, lângă un cot al Dâmboviței, era o pădurice ca aceasta. Pe margini, ierburile creșteau înalte, dese ca peria; copăcei încărcați de porumbele o încunjurau ca un gard. Mesteacănii își aveau deasupra ramurile încleștate, ca și cum s'ar fi îmbrățișat. Iar vântul ducea până departe, dela dânsa, miros de buruieni sălbatice.

Și de abia acum îmi dam seama că în păduricea aceea nu călcasem niciodată. Nu cred să fi rămas părțică dimprejurul satului meu, pe care să nu fi rătăcit. Și acolo n'am călcat!

Mă oprea frica de ciocotul mai puternic al apei, la cot? Mă înspăimânta desimea aproape de nepătruns? Ce s'o fi petrecut acolo, între mănunchiul de copaci? Desişul acela a rămas pentru mine un loc tainic.

Fetișcana se ridică deodată, alergă lângă mine, se puse în genunchi și-mi arată re-pede:

— Vezi-i? Au intrat amândoi în luncă.

Apoi vroi să plece. Atunci, fără voia mea, am întins bratul, am cuprins-o după gât și am sărutat-o. Dânsa nu s'a împotrivit, dar în clipa aceea de îmbinare a buzelor, mi s'a părut că mă zăresc în ochii ei. Și mi s'a părut că-s altul îmbătrânit, schimbat. Mi-am deslipit gura de buzele tinere; iar fata a fugit inte la locul ei.

Departe, cei doi îndrăgostiți se pierdeau între copaci.

Am mai stat puțin, turburat, și am plecat.

Ei! am iubit și eu cândva o fată din satul nostru. Și nu i-am spus-o niciodată; știam că-și dase inima altuia. Cu toate acestea, fata aceea a fost singura și marea mea dragoste.

Sfârșese puindu-ti întrebarea, care în clipa aceasta îmi răscolește sufletul:

— Oare nu s'or fi întâlnit ei, tocmai acolo, acolo în locul tainic, unde n'am călcat niciodată în viața mea? Dar tu o să-mi poți răspunde ca să-mi împaci sufletul?

LA CULES DE VII

Lui G. Orleanu

Boierul Ioan Corbu dase, într'adins, poruncă să se lase butucii din dealul viii. — cei cu poamă busuioacă, ruginie, cu bobitele ca hurmuzul, și ceilalți cu poamă coarnă, neagră cum e păcura — ca dumnea-lui și cu poftiții dumisale să-i culeagă, și să-i ducă singuri, în cosărci, la teascuri.

În dimineata aceasta de Septemvrie, odată cu răsăritul soarelui, calestile, când singuratece, când întâlnindu-se câte două, intrau pe rând, cotind din sleahul cel mare la stânga, pe sub poarta înaltă, cu foisor și cu hulubărie în vârful.

Din privazul porții se vedeau, în fundul aleii, de aguzi bătrâni, cu trunchiurile încolăcite ca niște serpi grozavi, căsutele cu două rânduri, mici și albe cum e laptele, în această dimineată în care pe jos toamna aurise frunzele și miriștile, iar sus, pe întinsul albastru, însemna șirurile frânte ale cocoarelor ce se călătoreau.

Asa au venit, unii după alții: Conul Toader Buhtea, cu soția, Conul Gavrilas Pară, cu cucoana Anica; bățăliosul boier Furtună, cu blânda coana Măndita; vesnic cu gândul într'aiurea, boier Macarie, cu înmătatea dumisale, coana Savasta; călători-

tul bătrân Ionică Rodan cu soția sa Marghioala. Iar din trăsura tanărului Vasile Burcuș, de a căruia bogăție se dusesse vestea, se scoborî și doctorul Franț, sgribulit și îmbătrânit cu totul.

La sfârșitul sfârșitului, când se pregăteau cu toții se se ridice în vie, intra un poștalion, în chiuitul surugiilor, și'n lătratul copoilor ce se țineau, cu limbile scoase, de colbul roților. Venea boierul Lupu. — *lup* însă care doboră ursul trup la trap, numai cu brațele.

Când poștalionul se opri la scară, boierul Lupu luă pistolul din burduful trăsorii, și slobozi în sus două focuri, apoi se scobori. De jos, de lângă scări, mai s'ajungă cu umărul mijlocul surugiului călare, atâta era de spătos și falnic.

— Așa se sosește la cules de vii, zise dânsul. Vivat!

„Vivat!” răspunseră boierii din cerdac.

„Să trăiești, Lupule! „Să-ți ucizi numele de sute de ori”. „Să ne mănânci câți mai mulți miei fripți”, răsunară glumele care mai de care.

Boierul Corbu, cu soția sa Ileana și cu fiica dumisale Despina, îi ieșise întru întâmpinare, ca gazde ce erau. Dar Lupu, când sui cea din urmă scară, rămase cu capul de-asupra pervazului de sus al ușii:

— „Ce-i de făcut, Corbule?” întrebă râzând voinicul.

— „Pleacă-ți capul creștine și intră. Bre, bre, ce namilă de om!

— „Apoi să-l plec... pentru prieteni, numai pentru ei, auziți voi?” „Și ochii boierului se rotiră strașnic, fulgerând ca și cum

ar fi căutat o față străină, o față de „Leah”, cum obișnuia să numească pe toți acei ce nu-i avea la inimă.

Apoi a deschis pumnul și a strâns în mâna-i lată mâinile prietenilor, câte două, două.

— „Să pornim”, zise boierul Corbu.

Și scoborîră scările cu toții.

Boierii se ridicară în șirag, cu cucoanele, pe cărărușa mărginită înca de romanita înaltă, mare în floare cât gălbănușul. Un vânticel ușor aburea, mișcând mai în susul cărării rugurile de mure, scoțând un fâșiit sgâriitor din frunzele dintate, înșirate pe vițele cu ace subțiri, ascuțite, în care rodul negru și acoperit de brumă se întepa, lăsând să răsară picături roșii ca de sânge.

Coana Catinca Buhtea strigă veselă, bătând din palme:

— „Mure! Toadere! uite cum stau murele grămezi unele lângă altele, așa-s de multe”.

Mure, mure! strigară toate femeile pe rând. Dar boierul Furtună, văzând că nevestele dumnealor uitaseră de culesul viei, spuse:

— „Știți una? Eu mă gândesc să le lăsăm să culegă murele, noi mergem la poamă. Tu ce zici, Corbule?”

Boierii râseră: fiica boierului Furtună veni lângă el, și-i zise cu glas mahnit:

— „Ei, tată, se poate să ne faci de rușine?”.

— „De, draga tatii, omul ne-a chemat să culegem poamă”.

— „Ei haideți, haideți; Furtună ista-i totdeauna gata la bătaie”, zise Lupu.

Când ajunseră în vârful viei, Corbu îi

împărți: fiecare pereche ne atâția butucii. Tăranii din sat, culegătorii obișnuiți, adușeră cosărci noi. Boierii le luară și se împrăstiară printre butucii mari cu frunzele late, pătate de toamnă, că păreau suflate cu aur. În umbra lor, sub boltile întunecate, strugurii spânzurau încărcati cu bobitele ruginite sau cele negre, mari cât degetarul, peste care bruma diminetii lăsase ca o ceată subțire, ca o poighită de gheață.

Sineur doctorul Franț, prea subred rămasese la umbră, sub un copac, să citească.

Culegătorii mai nu se vedeau: numai boierul Lupu, care culegea împreună cu Corbu, nu putuse încă să se facă ascuns pe de-antregul: când se pleca să rupă strugurele, când se ridica din nou: capul lui flutura pe deasupra viei, ca o pasăre ce vroia să-și iee sborul, apoi iar se lasă către pământ. Glasurile răsăreau când groase, când subțiri, dulcege, mirate de frumusețea roadei. Din când în când păsări speriate sburau cu fâlfâiri ușoare și grăbite, ciripind ascuțit ca să dea de veste și altora. Vântul se strecura parcă fricos printre butucii, de abia miscând frunzele, descoperind culegătorilor strugurii ce erau mai doșiti: Iar departe, de dincolo de vale, de pe coastă, o pădurice de plopi șoptea tainic, tremurându-și frunza în bătaia argintată a soarelui.

Glasul boierului Lupu răsună.

— Cine-o lăsa un strugur, cu un galben o să-l plătească: auziți boieri și cucoane?

— „Auzit, auzit“, răspunseră dâșii.

Dar Lupu urmă:

— „Știți ce-am vrut să zic. Adică fiecare să uite un strugure pe butuc, și un galben în mâna celorlați culegători, cărora le-am

luat ziua. Auzit-ați boieri și cucoane?"

Din vale și de pe coastă, niște plugari ridicaseră capul, crezând că strigase la dânșii

— „Auzit Lupule. S'ar putea altfel?"

răspunse boierul Furtună,

— „Nici că-i vorbă, păi cum altfel?", se ridică în vârful picioarelor coana Marghioala să zărească pe boierul Lupu, dar era prea mică, rămase cu privirea înmecată în frunzișul viei.

— „Lupule, eu cred, zise Corbu, să se fi umblut un rând de coșarci. Ia întreabă tu".

Boierul Lupu își înalță trupul și întreabă:

— „Gata un rând de coșarci?"

— „Gata, gata", răspunseră cu toții.

— „Atunci la cărare cu ele, și la tease hai-deți, până oi u bate a treia oară din palme".

Boierul ridică în sus bratele de-i căzu mânecele spre umăr, apoi pocni mâinile de trei ori. Și îndată via începu să fâșâie, vitele se dădeau la o parte, și culegătorii, perechi, perechi, ținând coșarcile de mânere, iesiră la luminis, în cărare.

Corbul îi rândui.

— „Furtună, treci cu coana Mândița înainte, așa, pe urmă tu Pară; hai Toadere rămâi al treilea, ei, stați împreună, aici zise apoi cu un zâmbet duios uitându-se la fiica dumisale, care culesese cu Bureuș.

Toți se însirară perechi, perechi.

— „Eu cu Lupu la coadă, să vă păzim.

Lupu se uită de-a-lungul șirului și spuse:

— „Bre! Ce vra să zică femeia! Tot slabă, n'ai ce să-i faci. Ia te uită, Corbule, la partea stângă a coșarcilor, de abia o tin mănusițele dumnealor; o să răstoarne poama".

Coana Sultana auzi:

— „Ia lasă, Lupușorule; acuma ați găsit

vremea să vă arătați și voi puterea? Na, uite, dacă vrei“.

Și când ridică odată de coșarcă, mai să răstoarne pe fratele dumisale. Toți începură să râdă cu hohot.

— „Să pornim!“.

Dar nici nu făcură zece pași, și mirarea se zugrăvi pe fețele tuturor. Din dosul unor piersici acoperiti întregi de frunze, se auzi melodia unui cântec țesut din împreunarea chitarei, a scripcilor, a cobzei și a clarinetului. Cântecul se repezi, izbueni deodată, înneccând dealul și valea cu revărsarea voiosiei lui.

Cucoanele nu mai puteau de mulțumire. Boierii începură să *bâzâie*¹⁾, iar Lupu strigă de două ori: „I-ha, i-ha“, de clocoti împrejurimile.

— „Halal să-ti fie, Corbule!“.

— „Să ne trăiești“.

Boierul Pară dădu planul:

— „Să treacă lăutarii în cap. Hai, Iordache treci, colo, în fața boierului Furtună“.

Iordache își scoase la iveală capul buho în care cei doi ochi străluceau umeziți de duioșia unei asemenea zile mari; iar după el ieșiră ceilalti lăutari.

— „De-om ajunge pân' la toamnă“, Iordache“, strigă boierul Lupu!

Și Iordache începu să *zică* ce-i poruncise boierul: Cobza și chitara țineau hangul.

În așa veselie, boierii se scoborîră la teacuri lângă cramă.

¹⁾ Adică să țină hangul, isonul; aci să zică cu toți: báz, báz, báz.

Vătaful cu toți ceilalți culegători le ieșiră înainte, ca să dea și dânșii mână de ajutor.

— „Cei cu „busuioaca” la dreapta; cei cu „coarna” la stânga”, spuse Corbu.

Cucoanele își suflecară mânecile, coșăreile se vărsară în saci, și mustul începu să curgă îndată ce boierii învârtiră teascurile: must galben ca aurul topit, de sub cele din dreapta; roșu ca un val de sânge, gros, să-l tai cu cuțitul, de sub cele din stânga. Și picurarea în căzi a mustului ținea ca un fel de ison, cântecului lăutarilor.

— „Cu dreptul am putea gusta un păhăruț”, spuse boierul Rodan, când isprăviră de tescuit.

Dar vătaful pregătise toate de cu vreme. Paharele se înroșiră sau se auriră de mustul spumos, apoi trecură pe rând în mâinile boierilor și ale cucoanelor.

Lăutarii tăcură, iar boierul Lupu își înălță capul și așa vorbi, în auzul tuturor celorlalți, prietenului său Corbu:

— „Corbule frate, ne cunoaștem de mici, după cum se cunoscuse și părinții noștri și părinții părinților noștri între ei. Amândoi am luat parte în copilărie, ca și mulți dintre cei de față la petreceri de felul acesta chiar în via asta și în altele, petreceri făcute de cei *bătrâni*. Zilele acelea nimeni nu le-a uitat, și mai cu seamă tu nu le-ai uitat, dragul meu, căci ne-ai chemat să le îmbroșăm amintirea. Adineaorea, când culegeam tăcuți amândoi, și tu parcă prinseseși o urmă de înrouare în ochii mei, nu te înșelaseși. Atunci mă gândeam, fraților, la *dânșii*, la cei ce au cules odată! Mă gândeam la ei, Corbule, și-mi ziceam că dacă, de undeva,

prin lumina limpede și plină de farmec a acestei dimineți de toamnă, ne vor fi privind, ne trebuie să-ți mulțumim ca adunându-ne, ai dat prilejul ca danșii să-și vada copiii și nepoții, urmand aceleași datine care îi înrateau pe danșii. Ți mulțumim, Corbule; să dea Dumnezeu ca restul vieții să-ți fie strălucitor ca dimineța aceasta, iar sângele neamului tău, curat și puternic, ca gustul acestui pahar, pe care eu, cu tot avântul, îl dau peste cap în sănătatea ta. Să trăiești”.

— „Vivat, vivat”. „Să trăiască” răspuseră cu toții și goliră paharele.

Cucoana Sultana însă bău paharul numai pe jumătate, apoi îl ridică în sus și spuse tare:

— „Să dea Dumnezeu să jucăm cât mai de grabă la nunta Despinei”.

Despina puse capul în piept, iar tânărul Burcuș își umplu repede paharul, și strigă aproape fără voie: „Să dea Dumnezeu!”, cu atâta foc că toți se uitară, zâmbind mulțumiți la dânsul.

Doctorul Franț, adăugă și el: „Așa, așa” și înghiți mustul oțărîndu-se.

Lăutarii voriră să încheie și ei un „vivat”, dar boierul Corbu puse de se umplură din nou la toți paharele, și ridicându-l pe al al său se încercă să vorbească.

Ce-o fi trecut atunci prin sufletul său, nimeni n’ar putea spune, dar pe ochi i se întinse o pânză subțire de lacrimi, iar cuvintele i se înneacă în gât, și nu putu să șoptească, printre lacrimi, decât două vorbe:

— „Să trăiți”!

La urmă Corbu își veni în fire și porunci

lăutarilor să cânte. Voia cea bună sosi iar, și când boierul Lupu striga: „la drum”, cu toții, perechi, suiră din nou cărarea, printre rugurile de mure și florile de romanite.

Culesul începu din nou.

La amiază gustară ceva, în pripă se odihniră câtva, și începură iarăși munca...

Soarele pierduse din puteri, topindu-și razele, rămânând rumen ca jăraticul potolit de pară, când boierii aduseră cele din urmă coșarci la teascuri.

Apoi iarăși gustară câte ceva, și pentrucă a doua zi cu toți trebuiau să meargă la nunta unui nepot a boierului Pară, porunciră să li se înhame caii.

Întâi trecu înainte poștalionul boierului Lupu, care rămase pe scări să-i vadă pe toți urniți.

Apoi trase la scară droșea boierului Furtună: coana Mândița, obosită peste măsură, se lăsă ridicată ca o pană, de către bărbatul dumisale.

Caii porniră, dar mai încolo se opriră, căci aveau să plece odată cu toții.

Toader Buhtea își înălță soția pe pernele caleștii, cu acea prevedere ce ar fi avut-o pentru o floare. Coana Sultana, voinică, își împinse fratele mai întâi, apoi se sui și dânsa în trăsură. Caleștile se umplură pe rând, când boierul Lupu băgă de seamă:

— „Stați, nu-i așa. Dar pe lăutari îi lăsam? Lăutarii, strigă el, să rămâie la mijlocul siragului.

O să mergem la pas, și dânsii o să ne cânte”.

După ce se suiră și lăutarii într'o droșcă a boierului Corbu, Lupu strigă:

— „Înainte!”

Biciurile surugiilor își invârtiră șfichiurile, ca niște șerpișori pe deasupra cailor cari strânși în hături porniră încet. Corbu se sui în poștalionul boierului Lupu, ca să-i petreacă până la poartă. Aici îi aștepta ceva: țaranii se înșiruiră pe două rânduri, își scoase pălăriile, și vătaful ieși din mijlocul lor și se apropie de poștalionul unde le era stăpânul. Se scoborâră cu toții, veniră să vadă ce e. Vătaful, cu glasul tremurat, vorbi astfel:

— „Măria ta și Măriile voastre, cum ne-am arăta și noi iubirea noastră, dacă nu v'am ruga să beți, acum la plecare, după cum e datina, câte un păhăruț din mustul poamei culese de noi“.

Atunci flăcăii și fetele luară tablalele pline cu pahare, fetele împărțiră la cucoane flăcăii la boieri.

Boierul Lupu se însufleți, bău paharele, apoi spuse cu glasul lui puternic:

— „Boierilor și cucoanelor, pentrucă e cel din urmă pahar, am să-l pecetluiesc cu un obicei al unui bunic al meu. Dânsul, după ce bea cel din urmă pahar, făcea astfel:

Boierul întinse mâna, strânse cele două degete ce țineau paharul, apoi le depărtă repede, și cristalul, sunând ca un clopoțel de argint, căzu sfărâmat, în iarbă.

Cucoanele bătură din palme, boierul Corbu îl sărută, biciurile se invârtiră din nou, și caii porniră.

Corbu rămase în urmă singur să-i privească plecând.

Când trecură dincolo de poartă, opt flăcăi îmbrăcați ca de sărbătoare, cu flori de bușuioc și pene de păun la pălăriile înfășurate

în cordele, ieșiră călări pe cai mărunței și iuți, înzorzonăți cu frunzare la căpestre; și în pocnete de pistoale se duseră patru în capul trăsurilor, și patru în coada șirului.

Cucoanele se speriară la început; dar boierul Lupu, în picioare, cu ochii plini de o lumină înflăcărată, părea pregătit să plece la o luptă. Moș Iordache prinse să zică un cântec de haiducie.

Boierii ascultau, când, deodată, un fâlfâit de aripi le ridică fețele în sus. Din urmă, de pe foisorul porții, se înălțaseră în stol sute de hulubi¹⁾; lunecau ca duși de vânt, pe de-asupra trăsurilor.

— „Semn bun, semn bun pentru mirii de mâini“ tipă coana Sultana, „tocmai acum mă gândeam la dânsii“.

În lumina apusului, păsările înnotau ca pe o apă trandafirie. Se alungau, apoi ocoleau într'un cerc mare, și iar luau drumul în lung. Un hulub alb se desprinse din stoi și se rostogoli ca amețit, prin aer, până aproape de trăsură, apoi se ridică iarăși cu repeziciune în înălțime. Apoi se lăsă altul și pe urmă altul: începură să se rostogolească pe rând, în aer, cu penele înfoiate, până jos: cei albi ca niște bulgări de argint, cei roșii ca niște bucăți de aur. Apoi deodată se strânseră la un loc, făcură un ocol repede, și întreg stolul lunecă înapoi. Toți se uitară după dânsii în zare. Apoi boierul Lupu le trase luarea aminte:

„Ia! ascultați crângul!!!“.

Din văi și de e dealuri, unde atâția culegători mai întârziaseră prin vii, sau adu

1) Porumbei, columbe.

nați pe lângă crame, și mâncau cina, sgomotul vieții se înălța ca un zumzet de albine.

Seara se lăsa ușoară, focurile prinseră să scânteie unde și unde, iar în adânc, pe cer, stelele începuseră să sclipească.

Trăsurile mergeau.

Boierul Corbu se sui în cerdac, se încercă să se uite în lungul drumului, dar nu putu să mai vadă nimic. Apoi își aminti deodată ceva, și se întoarse către soția dumisale, care se așezase într'un jâlț, alături de fiica lor Despina.

— Bine, de abia acum îmi dau seama, că pe Burcuș și pe Franț nu i-am văzut.

Au plecat înainte? Ia să întrebăm.

Și tocmai se pregăteau să strige pe cineva când se auziră niște pași pe scări. Burcuș și doctorul Franț se suiau încet.

— „Bine, frate, unde ai fost? Tocmai acum îi spuneam Ilenei că nu v'am văzut“.

Burcuș își scoase pălăria, se așeză pe un scaun în fund, și răspunse:

— „Am fost cu domnul Franț, până departe în crâng“.

— „Da, da, răspunse doctorul Franț“.

Duduia Despina se duse în casă. Și fiindcă, lueru ciudat, pareă toți se așteptau la ceva, Burcuș se sculă, rupse tăcerea și ducându-se nână lângă bătrâni, le zise:

— „Coane Ioane și coană Ileană, am rămas ca să vă vorbesc ceva. Am oprit și pe domnul Franț, care mă știe de pe când eram copil, să mă sprijinescă în ce o să vă cer“.

Coana Ileana scoborî privirea în jos, boierul Corbu tremura ușor, iar domnul Franț

își descurca lanțul lung al ceasului, care se încurcase tocmai atunci așa din senin.

— Eu gândesc, urmă Burcus, fără să-și aleagă cuvintele, că o asemenea zi nu trebuie să rămâe așa: eu vreau s'o încheiu cu bine; și, pentru asta, vă rog să-mi dați de nevastă pe duduia Despina, căci mi-i dragă și vreau s'o fac fericită!.

Coana Ileana începu, repede, să plângă. Boierul Corbu nu știa ce să spuie. Domnul Franț își descurcase, în sfârșit, lanțul, se apropie și spuse vesel:

— „Așa! așa! Asta e bine, eu vă cunosc pe toți, asta e bine!“.

Corbu se repezi și luă pe tânăr în brațe îl sărută pe obraz, ca pe copilul lui, apoi îl duse lângă coana Ileana, care-l sărută pe frunte.

În vremea aceasta, domnul Franț aducea pe Despina de mână:

— „Asta e bine, eu vă cunosc pe toți!“ urmă să spuie doctorul.

Fata rămase mai întâi locului, apoi coana Ileana îi întinse brațele, și dânsa se aruncă la pieptul ei.

— „Să se deie de băut la oameni!“.

Bârlad, Septembrie 1905.

UN SUFLET

Gheorghe Dancu poate că n'ar fi cunoscut niciodată pe Toader Buleuș, dacă o întâmplare ce făcu mare vâlvă printre studenți și în tot Bucureștiul, nu l-ar fi îndemnat să-i caute prietenia.

În ziua aceea, o zi răcoroasă din începutul primăverii, când zăpada deși topită parcă-și lasă răceala în norii statorniciți pe cer, Gheorghe Dancu, plictisit, neavând ce face se duse la Universitate.

Cu toate că era în anul al doilea la drept, nu-i prea călecase piciorul pe acolo în afară de zilele de examen, așa că i s'a părut ciudat când s'a trezit în mijlocul atâtor studenți, în vâlmășagul atâtor glasuri deosebite al căroră sbârnâit îi intra în ureche, și-i răsuna în cap amețindu-l. Un student din fund vru să arunce altuia un caiet și-l nimeri pe dânsul drept în cap. Nici n'a avut vreme să se întoarcă să vadă cine-i acela, când ușa se deschise cu vuiet mare și un tânăr voinic, cu mustățile groase și negre ca mangalul intră, se sui pe catedră, și răcni: „Tăcere!“ Se făcu tăcere, întoarseră toți capetele, apoi venitul întrebă:

„Ei, știți voi cine a găsit cei zece mii de franci ai bogătaşului, despre care au urlat gazetele două zile de-a-rândul?“ Un glas răspunde: „N'ai fi dumneata?“ Iar un co-

pilandru, cu mustața abia răsărită, se sculă și se grăbi să adauge: „Păi, dacă ar fi așa, cred că n'm avea plăcerea să-i auzim glasul”. Râseră cu toții. Dar mulți pierdură răbdarea: „Haide, spune-ne odată, nu ne plictisi!”. Atunci, cel ce adusese vestea rostirii, ea să prindă cu toții cele spuse: „Aflați, domnilor, că cei zece mii de lei au fost găsiți azi dimineață, lângă un strat cu flori în grădina cafenelei Moldova, de către Toader Bulcuș care a avut.. deșteptăciunea să-i ducă la poliție, pentru a se înapoia năgubasului, bancherului Gheorghiescu”. O clipă rămaseră toți înmărmuriți, apoi unul îi spuse: „Glumești!”. Dar studentul scoase jurnalul din buzunar și-l aruncă în mijlocul băncilor. Toți se repeziră, și după ce sfârșiră de citit știrea, se auzi din toate părțile: „Dobitoenul”, „Nătărăul”, „Prostul!”. Iar copilandrul se ridică în sus: „Eu sunt de părere domnilor să-l îndenărtăm dintre noi, ca pedeapsă”. Râsul îi mai liniști. După ce aruncase jurnalul, studentul iesise în sală, dar după câteva clipe trânti din nou usa: „Ssst! Bulcuș!” Deodată se făcu tăcere. Dancu întoarse capul să vadă chipul omului care adusese răscolirea aceasta în suflete. Pe usa deschisă în lături se ivi, deodată, un trup subțire, ca un băț: cel ce intra poate să fi avut vreo douăzeci și unul de ani.

Merseă încet, fără să se audă cum calcă, uitându-se drept înainte, cu un caiet în mână: îl rugă pe Dancu să-i facă loc și se așază în bancă, lângă el.

Felul cum intrase, cum lunecase în bancă și cum deschisese caietul; fără să foșnească

foile, îi dase lui Dancu închipuirea umbrelor ce le vezi seara, în lumina lămpii strecurându-se pe perete, ca niște vedenii dintr'o altă lume. Ochii tuturor studenților se deschiseră mari, ciudați. În privirile lor se citea și mirarea, și muștrarea poate că și admirația: o privire pe care numai învălmășagul sufletului o poate aprinde. Nimeni nu îndrăzni să arunce o vorbă mai tare spusă: toți șopteau între dânsii. Bulcuș începuse să scrie, liniștit.

Dancu îl privi mai de aproape. Avea o față suptă, galbenă, pe care cei doi ochi negri o încălzea cu o undă de duioșie. Părul lucios lung și negru, ridicat în susul frunții, îi cădea în neorânduială peste gulerul destrămat, căruia îi atârnavă, ici-colo, ațele ca o scamă. Și din deschizătura largă a acestui guler, de modă veche, osul gâtului îi ieșea puțin afară. Trebuie să fi fost grozav de sărac. Se vedea că, în lipsa unui palton hainele subțiri de vară, roase și cârpite erau umflate de flaneaua de sub ele.

Și cum se uita întins la dânsul, Dancu își aduse aminte că într'una din zilele Crăciunului se oprise să privească după un tânăr ce trecea pe uliță, sgrebulit, îmbrăcat într'un pardesiu, ferfenițit, masliniu în care Dancu se gândea că dacă el ar fi fost îmbrăcat atunci, ar fi înghetat de frig. Era Bulcuș. Și-l amintea bine. Lucrul acesta îl apropie și mai mult de dânsul.

Atunci intră și profesorul; se sui pe catedră, își purtă repede cu aceeași mișcare obișnuită amândouă mâinile peste față, apoi vroi să înceapă cursul. Dar deodată se opri, și întrebă: „Mă rog, e printre dum-

neavoastră un domn Bulcuș?” Tânărul se sculă în sus, și'n sală răsună un glas tăios, scurt și hotărît, ce nu-ți puteai închipui dacă nu vedeai, că poate ieși din trupul acela subțire ca un chibrit: — „Eu sunt”, — „A, Dumneata”, și'n ochii profesorului scăpără aceeași privire care înflăcărase, cu câteva clipe mai înainte, căutătura studenților. Profesorul se uită la el câtva, apoi adăugă c'un zâmbet greu de înțeles. „Multumesc, am vrut să vă cunosc”. Și începu să vorbească gândind aiurea parcă decât la ceea ce spunea, aruncând din când în când câte o privire către studentul ce-și lunea într'una creionul pe hârtie.

La sfârșitul orei Dancu se întoarse către vecinul său și-i zise: „Nu cumva, domnule Bulcuș, mi-ai putea împrumuta și mie caietul cu notele ce-ai scos?” Tânărul îl privi drept în ochi, zâmbi și-i răspunse: „Cum nu, decât trebuie să le trec pe curat, acasă; eu scriu foarte încureat. Apoi întinse mâna și-l întrebă: — „Domnul?” — Gheorghe Dan-cu”. Și peste o clipă se despărțiră.

Dancu plecă spre casă cu încredințarea că-și găsisse un prieten. De aceea luă hotărîrea să se ducă mai des pe la Universitate.

Mergând, se gândea: Întâmplarea aceasta căzuse în mijlocul unui furnicar de oameni, cu vâjâitul sfărământurilor de stele, rupsese șirul obișnuit al lucrurilor din fiecare zi, sdruncinase parcă mințile silind pe toți să-și cerceteze sufletele în care se vedea că poate să încapă atâta ciudă, atâta părere de rău. El singur n'ar fi putut spune hotărît ce-ar fi făcut în locul lui Bulcuș. El care avea cu ce să trăiască, pe ce să învețe, cu

ce să-și treacă vremea chiar. Și se încredință cât de puțin suntem noi ai noștri, cât de stăpâne sunt patimile pe oameni, și ce apucături ascunse zac, colea, ca într'o tainită în care ele stau gata să se repeadă ca niste făcători de rele.

Apoi mări pașii să ajungă mai repede, să povestească și celor de acasă.

* * *

Peste două zile tocmai se pregătea să iasă în oraș, când servitoarea îi spuse că-l caută cineva.

Ieși în sală. La ușă, aștepta Bulcuș. Se grăbi să deschidă. Acesta îi întinse repede caietul:

— A trebuit să transcriu cam multșor, de aceea am întârziat. Bună ziua!

Și se grăbi să plece.

Dancu îl prinse de mână, îi mulțumi, atins de atâta bunăvoință, vroi numaidecât să-l oarească. Nu știa cum:

— Te rog, mai rămâi.

Apoi îi veni o idee:

— Altfel nu primesc caietul. Poftim, iată-l. Te rog, să rămâi.

Bulcuș se înduplecă. Dancu îl luă de brat și-l duse în salon.

— Bine, cum m'ai fi nimerit?

Bulcuș întrebuse tocmai pe un student care din întâmplare îl cunoștea. Dancu ieși o clipă și se întoarse în salon cu mama și cu tatăl său.

Bătrânul, un Moldovean plin de suflet, cu părul alb dat la o parte, ca un fald, pe frunte, se duse de-a-dreptul la Bulcuș.

— Sunt încântat că te pot vedea, domnule

Bulcuș. Mi-a spus băiaul meu tot. Foarte frumos. foarte frumos.

Apoi îl privi în ochi, îi mai scutură mâna și-i zise din nou:

— Așa. foarte frumos.

Mama lui Bulcuș. o femeie grasă. cu mișcări adormite. vărea totdeauna că e trezită chiar atunci din somn: vorbea tărăgănat. cu mare sfială. ferindu-se de privirile sotului ei. Spunea tot ce-i venea pe limbă cu o sinceritate care se apropia uneori de copilărie. și supăra grozav pe d-l Bulcuș

— Dar orșisicum. adăugă ea. măcar pe jumătate tot trebuia să-ți deie și dumitale. domnule student.

Bulcuș se înroși.

— A doamnă.

Dar bătrânul o fulgeră cu privirea.

— Nu. nu. foarte bine a făcut că n'a primit. Dumnezeu vede toate de sus. și o să-l răsplătească.

Apoi. pentru că trebuia să plece. se întoarse către tânăr.

— Cred că o să am plăcerea să te văd cât de des în casa noastră.

Ți strânse mâna și ieși din salon.

După puțin se sculă și Bulcuș să se ducă.

— „Când vei sfârși de citit caietul. scrie-mi o carte postală. îi spusese lui Dancu în usă. strada Dimineții. numărul 3.

Apoi parcă îi păru rău că-și dase adresa: adăugă repede:

— Sau mai bine nu. viu eu peste câteva zile.

„Da. așa e mai bine”.

Și plecă.

Dancu se gândea că ar fi frumos din par-

tea lui să răspundă bunăvoinței lui Buleus ducându-se la el, cu toate că acesta îl oprise oarecum. Se îmbracă și plecă. Habar n'avea meotro era strada Diminetei. Întrebă pe un sergent și căpătă deslușiri. De abia nimeri după o întreagă călătorie prin uliți mici întortocheate, pline de gropi și praf, mărginite de locuri pustii, pe care mahalagiii își aruncau sdrențele. Nici nu i-ar fi dat prin gând câte înfundături de acestea putea să aibă un oraș cu atâta poleială ca Bucureștiul. Când ajunse în fața căsuței, lăsată într-o rână, ea ingenunchiată sub acoperișul greoiu de olane ce abia sta în picioare. Bătu la ușă. Ii deschise o babă adusă de șale ce-și ținea mâna într'un sold, ca să se sprijine. De pe sala întunecoasă, ca o hrubă, năvăli un aer cald, îmbăcsit. Dancu se opri în prag.

— Mă rog, domnul Buleus stă aici?

Bătrâna întinse capul cu vițele cenușii de păr, scăpate de sub bariș.

— Aici, măiculită, colo'n fund. Dar nu-i acasă. Trebuie să vie. Dacă vroiti îl puteți astepta.

Dancu rămase puțin pe gânduri, apoi se hotărî, intră pe sală, după bătrână, și tocmai în fund la stânga într-o cămaruță — o daia lui Buleus — fu nevoit să stea locului ca să se deprindă cu întunerecul. O feră, struie cât palma da într-o curte mică, plină cu boloboacele crâșmei din față, din care venea să pătrundă până înăuntru un miros acru de oțet. În odaie, un pat, o masă, pe care erau câteva cărți, iar lângă ușă, într'un cuiu, un pardesiu. Dancu se apropie: era pardesiul cu care-l văzuse în ziua aceea de iarnă când rămăsese pe urma lui să-l pri-

vească. Pe când avea încă în minte icoana amintirii acesteia, intră din nou bătrâna.

— Să mă ierțați, era să-mi dea cratița 'n foc. Sunteți cunoscut cu domnul Bulcuș?

Chipul bătrânei se destinsese într'un zâmbet dulce, neașteptat, ca o rază de soare venită prin spărtura unui nor.

— Da, îi sunt prieten.

Bătrâna se aplecă și mai mult de șoldul în care își avea arunda, pumna și adaugă, cu acea trebuință a bătrânilor să spuie tot ce au pe suflet:

— Ia lecție. Dă lecție unui băiat de popă, ici, în dealul Spirii. Are treizeci de lei pe lună, și joia și duminica masa. Mai scrie el câte o hartie, doaa, unuia și altuia, și o duce săracul.

Și iarăși zâmbi.

Dancu vroi să afle mai multe din viața prietenului său.

— Ei, și 'n celelalte zile unde mănâncă?

— Nu știu, măiculiță, nu știu. Dar e foarte de treabă. Ia un băiat sărac.

Apoi își aduse aminte, se lovi cu amândouă mâinile peste pestelcă, și tipă, ca și cum ar fi împuns-o cineva.

— Cratița!

Și se repezi pe ușă.

Peste puțin, un sul de aburi năvăli din nou în cămaruță, și Bulcuș rămase incremenit, rușinat, în fața lui Dancu:

— Bine, se poate să vii aici, în vizuina asta?

* * *

În două săptămâni de zile se imprieteniseră ca și când s-ar fi cunoscut de ani întregi. Aproape nu era zi să nu se întâl-

nească, — de cele mai multe ori la Universitate, unde începuse și Dancu să meargă regulat.

Odată tatăl lui Dancu își întrebă băiatul: — „Ei, te-ai văzut azi cu Bulcuș?”.

Nu-l văzuse

Atunci bătrânul povesti cum adineoare, căutând pe un misit, într'o cafenea mică, zări pe Bulcuș luând un ceai, acum la ceasul prânzului.

Bătrânul se ferise ca să nu fie văzut. Întrebă pe un chelner despre Bulcuș și chelnerul îi spuse că e student sărac, ce-și ia ceaiul regulat, aproape în fiecare zi. Dancu își aminti atunci și de lămuririle bătrânei, și spuse tatălui său ce aflase. Nici nu mai rămânea vorbă că, în afară de cele două zile, în care avea masa la preotul căruia îi pregătea băiatul, lua câte un ceai, poate unul pe zi.

Auzind acestea, bătrânul se mâhni și zise:

— Să-l poștești la masă la noi.

Și adăugă supărat:

— Trebuia să faci mai de mult asta, eu am ațalea pe cap, nu-mi pot aminti de țoaie.

A doua zi Bulcuș luă prânzul la familia Dancu.

De atunci venise des să mănânce, nu așa de des însă cât ar fi vrut prietenul și părintii acestuia.

Intr'o seară, ia masă, doamna Dancu îl întrebă cu acea dorință a femeii ca să știe toate.

— Mă rog, domnule Bulcuș, părintii dumitale trăiesc, sunt în București?

Bulcuș rămase o clipă fără să răspundă, lasă furculița jos, și turburat parcă îngăimă:

— Trăiește, doamnă, dar nu s' aici.. sunt la țară.

Și nu mai mănăcă nimic. De abia dacă mai scoase câteva cuvinte, până la sfârșit. După masă plecă îndată.

După ce se duse, doamna Dancu spuse:

— Mi se pare că întrebarea mea l-a cam jienit.

Bătrânul se supără:

— Eu nu înțeleg. Anică, ce ai tu să cercezezi lumea. Nici nu 'nceape vorbă că întrebarea ta l-a mâhnit. Nu-ți puteai închipui că părinții lui trebuie să fie niște ființe cu același suflet cinstit: niște bieți nevoiași, pe care el, săracul, nu-i poate încă ajuta?

Doamna Dancu trimise copiii dincolo, și urmă înfuriat:

— Și dacă n'ar fi așa, ce-ți pasă dacă părinții lui îs aici, la țară, sau chiar în ocnă? Mie mi-e deajuns, și tot așa trebuie să-i fie și lui Gheorghe, cinstea rară, pentru vremea noastră a băiatului lor. Dar așa ești tu!

Și bătrânul, care în astfel de împrejurări nu se putea înfrâna, și n'abea nicio măsură când era vorba de ai săi, se apropie de soția lui, și-i spuse încet, privind-o scrutător, ca și când ar fi vrut să deschidă o rană veche:

— Ți-am scormonit eu vreodată în suflet?

— Ei, lasă-mă acuma! se rugă nevasta lui, și începu să plângă.

Bătrânul ieși din odaie.

După întâmplarea asta, Dancu se gândi mult la prietenul lui. Și'n sufletul său, în care avea amestecat ceva din acel al tatălui, și mai mult dintr'acel al mamei, în sufletul său nelămurit încă, nu putea să-și închege o judecată dreaptă asupra lui Bulcuș. Era

a doua oară când îl văzuse măhnindu-se adânc, la amintirea părintilor lui, cari, după cum spunea bătrânul, trebuia să fie săraci lipiți pământului, undeva, în fundul vreunui sat. Dar până atunci nimic din tainele sufletului prietenului nu afluase. O singură dată doar într'o seară, îi scăpase un oftat: „Ei dragă, ce fericit ești tu că poți sta lângă ai tăi!” îi spusese Buleuș, apoi tăcu. Atâta.

Doar numai felul lui de a se îndosi, de a merge numai pe străzile lăturalnice, ca și cum s'ar fi ferit să vadă chipul cuiva, era poate singurul semn mai vădit al amărăciunii ce-i apăsa sufletul.

* * *

Intr'un rând, Buleuș nu se arătă vreo trei zile.

Dancu și cu bătrânul se duseră să-l vadă: îl găsiră bolnav în pat: gazda, lângă dânsul, îi uda fruntea cu oțet. Buleuș de abia putea vorbi. Bătrânul trimise pe fiul său după doctor.

În vreme cât stase acolo, starea lui Buleuș se înrăutăți. Când veni doctorul, îl căută îndelung.

Avea o pneumonie. Bătrânul rugă pe doctor să vie zilnic, apoi plecă mâhnit, în oraș, să trimeată doctoriile cu Gheorghe.

Pe urmă începură zilele de caznă, zile de primejdie ale boalei, când cei dimprejur urmăresc privirea, răsuflarea bolnavului, așteptându-se parcă la ceva ce poate veni de odată; și când, celui care zace i se pare că toate se topește împrejurul lui ca o lume

de ceară, și că, odată cu lumea aceasta se topește și dânsul încetul cu încetul.

Într'una din zile, Buleuș înțelese că moartea străjuiește lângă dânsul, își dete lămurit seama că poate să se ducă dintr'o clipă în alta, și o amintire începu să-i chinuiască mintea.

Gheorghe, care stase neîntrerupt lângă patul lui, era și acum acolo, dimpreună cu gazda. Buleuș întoarse cu greu capul și-i făcu semn că vrea să-i vorbească. Dancu se plecă până lângă fața lui:

— Te rog ceva.

— Spune, Toadere.

Buleuș rămase o clipă nehotărît, apoi urmă:

— Te rog scrie mamei.. Scrie-i că mi-e cam rău.

Gheorghe se sculă repede, se duse la măsuță, luă cerneala și tocul, apoi se căută prin buzunar, găsi din întâmplare un plic, și veni lângă prietenul său.

Dar în această vreme gândul lui Buleuș se întoarse. Lui Dancu i se părură că prinse, în ochii stânși ai prietenului său, o părere de rău că împărtășise dorința aceasta; îl întrebă:

— Numai atât să-i scriu?.. Unde' stă mama ta?

— Nu ți-am spus? întrebă iscoditor Buleuș.

— Nu.

Buleuș închise ochii, răsufală din adânc, apoi adăugă:

— Lasă, dragă Gheorghe, nu mai serie.. O să fie bine! de ce s'o speriem?

Și cu toate rugămintile lui Dancu, nu i mai putu scoate un cuvânt din gură. Dancu rămase mirat și mâhnit de această întorsătură a lucrurilor.

Pe Bulcuș arșița îl cuprinse și mai grozav. Dormita, și mintea îi înfățișa crâmpee din întreaga lui viață, crâmpee învălmășite fără nicio legătură. Și în toate chipul mamei lui răsărea alături. Apoi deodată tresări. Pricepu că fierbinteala îi smulgea cuvintele, poate și vreo mărturisire. Și pentru ca să nu se întâmple aceasta, avu puterea să roage pe Dancu să-i citească ceva. Acesta se scula și, ca să-i îndeplinească gustul, căută o carte. Dar după câteva clipe Bulcuș căzu într'un somn adânc. Bătrâna rămase mototol într'un colț, uitându-se cu ochii mari, speriați.

Cu toată înfățișarea lui șubredă, Bulcuș era foarte puternic, și birui boala. Dancu simți o bucurie nemărginită, ca după însănătoșirea unui frate, și în cea din urmă zi, când veni și bătrânul să-l vadă. Bulcuș mai avea de stat, după spusa doctorului, încă vreo săptămână în pat.

La întoarcere, pe drum, bătrânul vorbi băiatului.

— Știi ce mă gândesc eu? Spune-i tu lui Bulcuș, după ce s'o face bine, că aș fi foarte mulțumit dacă în schimbul locuinței și hranei, ar da lecții lui Vasilică al nostru. I-am da odaia din fund, cea din spre grădină, și ar merge lucrurile bine și pentru el și pentru noi; că Vasilică e cam ștrengar. Gheorghe adăugă:

— Atunci o să aibă cu ce-și ajută și pe mama lui.

Și, pentru că nu-i spusese încă, îi povesti cele întâmplate când cu scrisoarea, când îl rugase Bulcuș să scrie mamei lui.

Bătrânul rămase o clipă gânditor, apoi vorbi:

— Trebuie să fie ceva cu părinții băiatului ăstuia; decât, am spus-o și mătei, pe noi nu ne privește asta. El e un suflet cinstit, un suflet rar, rar.

Și, amintindu-și fără îndoială de banii înapoiați, bătrânul dădea din mâni, înfocat, strigând tare, în huruitul trăsurii.

— Rar suflet, rar suflet!

Apoi adăugă:

— Așa, să-i spui din partea mea lucrul acesta.

Dancu nu mai putea de bucurie. Nu avu răbdarea să aștepte; spre seară se întoarse la prietenul său. Din una în alta aduse vorba:

— Tata e cam supărat. Vasilică e un ștrengar, nu prea învățat, peste câteva zile este examenul și el habar n'are de nimic. Eu n'am răbdarea trebuitoare, ca să mă țin de capul lui.

Apoi, ca și când i-ar fi venit atunci ideea:

— Doamne, Toadere dacă ai vrea tu să stai la noi, și să-l dăscălești, ce mare îndatorire ne-ai face. Tata te-ar lua în brațe să te sărute.

Bulcuș răspunse:

— Bine, lucrul acesta îl pot face și fără să vă stîngheresc, fără să stau pe capul vostru. Uite, o să vin în fiecare zi.

— Nu, nu se poate. Ce mai la deal la

vale, eu ți-am pregătit odaia de lângă grădină. O să învețe și Vasile, fie vorba între noi, o să învăț și eu. Așa, uite, o să vezi, de nu vii, ead la toate examenele.

Și nici nu-l mai lăsă să răspundă, plecă spunându-i:

— Hai, fă-te bine, că peste o săptămână să știi că te ridic pe sus.

Peste o săptămână, într-o sâmbătă dimineață, Buleuș își aduse pardesiul, cele două-trei cărți, și o lădiță de mână. Părinții lui Dancu îl primiră ca pe un copil al lor. Bătrânul îl sărută pe amândoi obraji și ducându-l în odaia lui, îi zise: „Fii bine venit! O să-ți rămânem recunoscători pentru îndatorirea ce ne faci”.

De a doua zi chiar, Buleuș începu lecțiile cu Vasilică, iar în zilele când nu se duceau la facultate, citea, după prânz, cu Dancu.

Buleuș se întremase, parcă era mai vesel, părea însă tot așa de sfios când vorbea, tot atât de sălbatic. Serile ieșea rar, dar atunci silea pe Dancu să ia străzile dosnice, cele de mai multe ori în spre șosea.

* * *

Cea din urmă zi a lui Iunie fu o mare bucurie pe toți. Vasilică trecuse clasa,

Dancu și cu Buleuș luaseră examenele cu bile albe, iar bătrânul se fălea cu grânele de pe moșioara lui de lângă Bacău. Acolo aveau să se ducă peste două săptămâni, cu toții, și cu Buleuș.

Seara prietenii o luară încet încet în spre șosea. Se țineau de mijloc și vorbeau. Pentru întâiași dată, de când erau împreună, Buleuș îi deschise puțin inima.

— „Dacă sunt atât de mulțumit astăzi, nu-mai ție ți-o datorez, îi zise lui Dancu și-i strânse mâna.

În noaptea senină, străvezie până dincolo de stele, parcă în mirosul teiului a căruia floare tot mai rămăsese încă ici-colo, ei mergeau bucuroși în sufletul lor, cu un fior de fericire în întreaga lor ființă.

— De cinci ani de zile, astăseară, urmă Bulcuș, e întâiași dată când cred că sus, colo, îmi am și eu steaua.

— Care o fi a noastră? întrebă Dancu, privind spre ciurul cu grăunțe de aur al cerului.

— Oricare; numai să stii ce se coboară o rază și de asupra capului tău.

Peste o clipă Bulcuș adăugă:

— La anul îmi iau licența, și mă pun pe muncă. Să am acolo cu ce trăi, și atâta.

Se așezară pe o bancă, în fundul unei cărări întunecate. Când și când câte un automobil, bâzâind ca un bondar, sbura pe șoseaua dreaptă, apoi liniștea cădea din nou, ca și cum s'ar fi scoborît din înălțimi.

Uneori din spre chioșcul a căruia lumini se vedeau departe, ca oglindirea stelelor în apă, ajungeau până la ei valurile muzicii militare.

Și aici pe bancă, înfășurați de mirosul puternic al crinilor de apă, ce se împrăștia de undeva, dintr'un avuz, sufletul lui Bulcuș parcă se înduioșă o clipă și spuse iar lui Dancu vorbele pe care acesta le mai auzise: „Ce fericit ești tu că poți rămânea lângă ai tăi!”. Apoi iarăși îl cuprinse voia bună și, fără nicio legătură cu ce vorbise înainte,

răsufală ușurat: „Uf, bine c'am scăpat și de examen!“.

Rămaseră multă vreme tăcuți; apoi, într-un târziu, cei doi prieteni se smulseră ca dintr'un vis și porniră cu pași repezi înainte.

Dancu șuiera un marș, și nici nu-și dete seamă că pentru întâia dată izbutise să-și aauca prietenul în mijlocul orașului pe calea Victoriei.

Pe stradă, trecătorii erau rari, toți petreceau prin grădini, deși era miezul nopții.

Mergeau fără să știe unde.

Cum se duceau astfel, ajunseră în fața Teatrului Național. În colț, auziră niște glasuri și văzură deodată, înaintea lor un grup de tineri. Vroiră să treacă mai departe, dar zăbind în mijlocul lor o femeie, se opriră, ca să privească. Tinerii necăjeau pe o femeie de stradă. Unul o trăgea de fustă, altul de umbrelă, iar un altul mai înalt ca toți, îi îndesa cu palma pălăria pe cap.

Femeia se încerca să scape din cercul strâns împrejurul ei, dar îi era peste putință. Și văzând asta începu să țipe. La strigătul ei, Bulcuș își smuci, ca un apucat, mâna de subț aceea a prietenului său, se repezi, dând pe băieți la o parte și apucând femeia de braț, o luă cu de-a-sila parcă, să meargă cu el.

Băieții rămaseră încremenți. În sfârșit, unul le strigă pe urmă: „Măi strașnic cavaler“, iar cel înalt adăugă:

— Bine i-a,i făcut. Băbăția și-a trăit traiul și-a mâncat mălaiul, are casă, bani, și tot nu vrea să se astâmpere.

Dancu rămase și dânsul țintuit locului, neștiind ce să facă, atât de neașteptată și fulgerătoare fu întâmplarea aceasta. Apoi, desmeticinlu-se, o luă repede, după prietenul care se depărtase binișor cu femeia lângă el. Când se apropie, micșoră pasul, și rămase în urma lor. Mirat peste măsură de această izbucnire a lui Bulcuș, îi era și ciudă că-i stricase o seară atât de frumoasă. Îl și admira că luase cu atâta bărbăție partea unei femei. Și, ca și în fața întâmplării trecute, cu banii, dânsul se întrebă dacă ar fi fost în stare să facă lucrul acesta. Cel ce țipase în urmă, nu greșise: Bulcuș era într'adevăr un strașnic cavaler. Dar când îi văzură că merg mereu, își aminti de vorbele aceluia care făcuse pe femeia de stradă: „băbătie” bogată. Cu adevărat, în strecurarea repede, din dreptul felinarului, când Bulcuș o luase de braț, îi zări și dânsul fața vopsită.

Și își închipui ce urme adânci, ce sbârbituri numeroase ascundea stratul gros de grăsime pe obrazul acelei ființe nenorocite. Din repede ochire asupra îmbrăcămintei ei, putu să înțeleagă că în adevăr avea și ce să cheltuiască; foșnetul fustei de mătase de pe dedesubt se auzea până la el. Dar știa că ființele acestea, oricât ar avea, oricât ar fi agonisit, nu pot să și petreacă nopțile singure; nopțile ténite, nopțile care întremează bătrânețea, și învălesc ca într'o pânză albă sufletul ce învață să se înfrâneze. Obiceiul le e trecut în sânge, și o noapte petrecută singură le-ar chinui, le-ar seoaie vedenii în față, ce le-ar înnebuni de

groază. De aceea umplu trotuarele, agățându-se, ca niște scai, de hainele trecătorilor, până ce boala le aruncă pentru totdeauna în patul, în care, de abia atunci, își pot găsi liniștea.

Apoi Danu zâmbi la gândul că Bulcuș se hotărîse, pe cât părea, să treacă peste bătrânețea tovarăsei lui.

Totuși, îi urmă pe străzi lăturalnice, întunecoase. Bulcuș pășea repede, pășea nerăbdător; femeia de abia se târa după dansul. Lui Danu îi veni din nou să râdă, își știa prietenul atât de liniștit.

Intr'o uliță dosnică, în fața unei căsute chipeșă, se opriră. Femeia se caută prin buzunar, scoase cheia și o vârî în ușă, deschise și intră. Danu tocmai vroi să se întoarcă, când băgă de seamă că ușa se închise după femeie, și că Bulcuș se întorcea cu pași repezi, înapoi. Când sosi în dreptul lui și-l zări, îi spuse cu glasul înnăbușit:

— Pentru ce m'ai urmărit? Haidem!

Danu îl luă de mână, și-i zise:

— Ai făcut bine, dragul meu.

Apoi adăugă zâmbind:

— Dar orișicum, pentru atâta lucru nu făcea să vii până aici!

Atunci Bulcuș se opri locului, își cuprinse cu o mână fața, iar cu cealaltă strânse prietenul de braț, vârîndu-i unghiile în carne cu atâta putere, încât acesta era să strige de durere, apoi, neputând să-și înnăbușe nici plânsul grozav, nici mărturisirea ce pareă i-o smulgea cineva din suflet cu de-a-sila, strigă înnăbușit:

— Taci! Era mama!

BOLNAVII

Lui D. Nanu

Ioan Bughea, ciobanul, venea nepăsător, cu sarica pe umeri, cu ghioaga în mâna dreaptă, iar în stânga c'o sidilă în care aducea un caș, penru nașul său, dona Eftimie.

Bughea se scobora arareori din munte, ș'atunci sta o zi încheiată în sat, de se mai lua cu oamenii.

În dreptul primăriei, se opri. În ogradă, se adunaseră o mulțime de oameni: moșneni, femei cu copii în brate, flăcăi; stăteau pâlcuri și vorbeau. Vreo câțiva se așezară pe lavite.

Bughea își rupse din drum și veni dintr'o întinsoare între băietani:

— Da ce v'ați adunat, mă, că doar nu-s acum sorții? le zise el.

Unul dintre flăcăi îi dădu, în glumă, un pumn în umăr, și-i răspunse:

— Trece doftorul, Bugheo, prin plasă.

Ciobanul rămase o clipă locului, mirat, apoi începu să râdă. Toți întoarseră capetele spre el. Atunci el îi întrebă:

— Bine mă, si dacă trece doftorul îi ieșiți înainte ca la Impăratul?

— Eu am venit cu mămuca, spuse un flăcău.

— Eu mi-am adus pe soră-mea, spuse un

altul, că se topește așa, din picioare, ca ceara.

Ciobanul începu iar:

— Ghine, da mătușa Casandra nu-i în sat? Adică voi credeți că doftorul vostru e mai ceva ca dânsa?

— Știe, știe, bădiță îi răspunde o fată, care sta mai la o parte, știe că pe tătuta el l-o vindecat.

— Tacă-ți gura, fă. Nu știe nimica. Dacă ți-o fi scris să mori, apoi mori cu zece ca el. Fa, tatâ-ne tău s'o îndreptat c'o avut zile. Știi tu? Apoi iaca așa! O avut zile.

Bughea își împinse căciula pe ceafă, puse sidila pe o laviță, se așează și el jos, și se uită împrejurul lui, căci se strânseseră cu toții.

El o ținea pe-a lui:

— Da pe A Ruxandei de ce nu l-o vindecat?

Un moșneag bunduc, cu două tufe mari de păr alb, ieșite de sub căciulă, deasupra urechilor, se vâri printre oameni până lângă cioban, își puse mâinile subsuoară, apoi se amestecă și dânsul în vorbă:

— Da: de ce nu l-o 'ndreptat?

— Păi, nici el nu-i Dumnezeu, zise o femeie ce ținea un copilăș, cu ochiul umflat,

Bughea parcă se înfură.

— Nu l-o îndreptat, că merge în bobote: când e omul voinic, se rătoieste, că știe el că firea lui îl scapă: când e slab, ia-l de unde nu-i, nici nu vine să vadă măcar pe cel ce trage de moarte. Că doar că mi ți-l cunose eu.

Apoi întoarse capul către o bătrână, strânsă mototol în pragul ușii și o întrebă:

— Ce ai, mătușă Vasâlcă?

Bătrâna deschise ochii, parcă își aminti de ceva, se luă cu mâinile de cap și începu să și-l poarte într'o parte și într'alta.

— Capul, măi băiete, capul mă omoară.

Apoi dădu drumul povestii, pe care-o spusese la toți ce o întrebau:

— Și să vezi, mă ține dela Sân-Petru. M'o apucat așa deodată, m'o fulgerat prin ochi, și de atunci într'una mă taie înăuntru...

Gemu de câteva ori, și adăugă:

— Am venit să-mi dea ceva doftorul, c'o fi știind el ce am.

Ciobanul lovi cu mâna în vânt, ca și cum s'ar fi apărat de-o muscă, se gândi puțin, zâmbi, ș'apoi se întoarse către flăcăi:

— Când vine doftorul?

— Apoi trebuie să pice acum.

Bughea se sculă în picioare, își scoase pieptul în afară, și le spuse.

— Măi, mă vedeți voi pe mine? Sunt eu om voinic, ori nu?... Hai, cine s'o lupta cu mine și m'o doborî, îi dau cașul.

Flăcăii tăcură.

— Ei, urmă el, dacă m'oiu preface boinav, eu zic că doftorul mă crede.

— Ira! făcu unul.

— Ghine! Iacă, eu las cașul ăci, și-al tău să fie, măi fârtate,, dacă n'o zice doftorul că-s boinav.

Nici nu isprăvi bine vorba, și din depărtare auzi clopoței unei trăsuri.

— Vine, vine, spuseră câțiva.

Peste puțin se opri trăsura. Dintr'însa sări jos un om scurt, plinuț, cu mustățile rase, cu gura ieșită ca la un bot înainte, de-a-lungul urechilor cu favoriți încărunțiți

și scurți. Purta pălărie neagră, înaltă, redingotă lungă, și în mână aducea o lădiță, pe care o ținea de-un mâner.

Umbla iute-iute, cu pași mărunți, se întorcea la dreapta și la stânga, parcă-l apucase ametelile, și întreba pe toți: „Unde-i primarele, unde-i primarele?” până ce intră în primărie.

Ciobanul se sculă în picioare și spuse:

— Parcă-i un momitoiu.

Flăcăii răseră.

Peste câteva clipe notarul ieși în ușă, de strigă.

— Să vie bolnavii încoace.

Din pâlcuri se rupse o mulțime, ca să se ducă.

Bughea se sculă și el; câțiva flăcăi intrară cu dânsul înăuntru, iar alții rămaseră în sală, la ușă.

Femeile se înșirară lângă peretele din stânga, bărbații lângă cel din dreapta; în mijloc, la o masă, doftorul, primarul și notarul.

Notarul îi chema pe rând — mai întâi pe femeile cu copii.

Doctorul le vorbea revede: de abia îi prindeau cuvintele:

— Unde-l doare, unde, unde?

Când îi arăta, împreună palmele:

— A ha! bine, bine!

Apoi se pleca, se răsucea, pune urechea la pieptul și la spatele copilului, și toată vremea cât asculta ținea ochii închiși. iar când ridica în sus capul, îi deschidea, clipea des, ca și când i-ar fi intrat într'înșii colb.

După ce sfârșea, se repezea la lădiță, scoțea câte un praf, îl învălea în hârtie de țigară, și i-l băga bolnavului, cu de-a-sila, pe gât.

— Inghite, înghite, năucule! Dă-i apă așa, dă-i apă.

Câteodată se spărgea hârtia și amăreala se împrăstia în gura copilului, care începea să urle, de nu se mai auzea nici în cer, nici pe pământ.

Ciobanul se uita întins la doctor.

Când sfârși cu copiii, caută în edaia de alături câteva femei; după ce pleacă acestea, veni rândul bărbaților; apoi, când sfârși și cu aceștia, se ridică la urmă și ciobanul să vie. Pășea bleg, cu capul în jos. Lângă ușă, flăcăii se îmbrânceau unii pe alții.

Doctorul se uită; își răsturnă capul pe spa e ca să poată vedea fața lui Bughea. Se minună:

— Mare namilă de om! spuse primarului.

Apoi se întoarse către cioban:

— Da tu ce ai?

Bughea își muia glasul, rătăci mâna peste trup, vroi parcă să arate la cap, apoi își luă de seamă, duse mâna în partea dreaptă, în deșert.

— Mă doare strașnic, ici, tare mă doare domnule doftor. De-*aghe* merg.

Doctorul se dete mai înapoi, să-l poată privi bine, apoi clipi și-i spuse:

— Se poate, se poate. Nu mă uit eu că ești cât un munte.

Pe urmă îl pipăi pe sub cămașă; îl întinse pe-o bancă, îl ciocăni, și-i zise:

— Te taie așa din când în când. Ori parcă te împunge? Ha!

Bughea îngăimă:

— Da așa, chiar așa, domnule doftor.

— Ești bolnav de mai, băiete, de mai. Dar pentru asta n'am doctorii cu mine. Trebuie să-ți iei dela târg. Ai cu ce? Să-ți dau o însemnare.

— Dați-mi, că eu și mâine mă reped până la *Cheatra*.

Doctorul luă un creion și începu să serie, ea și cum ar fi împuns hârtia. Flăcăii râdeau înfundat. Bughea se plecă peste umărul doctorului, și după ce acesta s'ârși de scris, ce-i veni să facă din gură, așa ca atunci când vrei să sparii un copil: Chhâu!! Doctorul tresări, și-l întrebă:

— Ce ai, ce te-a apucat?

Bughea luă repede însemnarea de pe masă iar flăcăii începură să râdă cu hohot. Primarul țipă la ei.

Dar doctorul se înfuriase.

— Ia stați -- de ce râdeți, de ce râdeți, nepricepuților?

Atunci unul mai mehenghiu răspunse:

— Da! râdem și noi, c'am pus un rămășag cu ista de l-ați căutat. Că el ne o spus că n'are nimica și c'o să vă înșele.

Doctorul se repezi la lădiță, o închise, țipă ca ieșit din minți.

— Plecați, nepricepuților, năucilor.

Și ieșiră afară.

Biata babă, cea cu capul, care adormise și se trezise tocmai acum, se luă după el.

— Fă-ți pomană, domnule doftor... mă omoară capul.. m'o luat, așa dintr'odată... parcă m'o fulgerat.

Dar doctorul se sui în trăsură și plecă.

Baba rămase văicărindu-se în gura mare. Atunci Bughea o luă de mână și-i zise râzând, făcând din ochi la ceilalți.

— Nu te mai boci mătușă, că-ți dau țidula care mi-o făcut-o mie, să-ți ei doftorii și să te ungi.

Bătrâna se însenină.

— Taci, dragul mătușii!

— Iaca zău. Da trebuie să te duci la *Cheatra* la spițari să o faci.

— Mă duc, mă duc, Dumnezeu să-ți lungescă zilele.

Și bătrâna luă hârtia, o strânse în patru, o vâri în sân, și se duse mulțumită. Flăcăii rămaseră râzând. Primarul se învârtea printre oameni, făgăduind să facă cercetare, să le arate el celor cu pricină, care supăraseră pe doctor.

În urmă Bughea își luă sidila, dădu flăcăilor „ziună bună” și plecă, foarte vesel, la nașul său, popa Eftimie. Când ajunse, îi sărută mâna, îi dădu cașul, și-i povesti, de-a fir-a părul, toată întâmplarea.

Sfârși râzând:

— Ci-că mă taie, mă împunge, prin maiu. Și eu n'am fost bolnav de zilele mele. Cum o să mă împungă?

Popii nu-i prea plăcuse purtarea finului, numai da din cap; după ce mântui ciobanul, îi zise:

— Orșicum, taică acela-i om cu carte, dacă ți-zis că ai ceva, ai fi având; mai știi?

— Taci, sfinția ta, că eu, cum ți-am spus, n'am fost bolnav de zilele mele.

Popa iar clătină din cap.

— Dă, îi om cu carte, îi om cu învățătură, taică.

Bughea rămase pe gânduri, mai stete puțin; apoi văzând că părintelui nu-i mai prea plăcuse gluma lui, plecă. O luă prin sat. Se întâlni cu primarul.

— Să știi că ți-o coc eu, măi Bughea, îi zise acesta.

— Păi bine, domnule *premare*, cum o să mă înjunghie în maiu, că eu rup ghioaga asta în două.

— Ai să vezi tu, ascultă ce-ți spun eu!

Și primarul, rotofei, cu pălăria de păslă pe ceafă, se depărtă încet, călcând ea din pod, în bocancele cu talpă groasă de-un deget.

Pe cioban îl opreau toți:

— Il jueași, Bugheo!

Flăcăul parcă simțea nevoie să spuie la toți că el rupe ghioaga în două, că nu putea să-l împungă în maiu așa din senin.

— Cum să mă 'mpungă, mă?

Și râdea cu hohot, în gâlgâiri scurte, de suna ulița.

Către seară ieși din sat și luă drumul spre stână. Când a ajuns, oile erau în strungă, ceilalți ciobani stăteau pe scăunașele spătarului și mulgeau. Bughea își asvârli căciula pe ceafă, și strigă: „Cu ghine! apoi se așeză și dânsul în rând cu ceilalți, luă o cupă și bău însetat laptele dintr'însa.

Apoi întoarse capul:

— Mă, în Stejărel o fost azi doitorul.

Ciobanii mulgeau înainte.

— Auziți voi, o fost doitorul în Stejărel..
Da ți l-am jueat eu!

Ciobanii lăsară din mulș, Bughea urmă:
— Că venise oamenii la dânsul ca la biserică.

Și eu le-am zis: „Mă, doftorul nu știe nimic..”

El și pe mine m'o găsi bolnav.. Și am pus rămășag că m'o găsi”.

Apoi Bughea povesti toată întâmplarea și încheie:

— Să-l fi văzut cum mă suceea, cum mă bocănea, și da mereu: „că mă împunge, că mă taie prin maiu”.

Ceilalți se puseră pe râs. Dar baciul le făcu semn.

— Hai, că 'noptăm.

Oile intrau pe rând prin deschizăturile spătariului. Laptele cădea în cupa din găleți, sărind în stropi albi și mărunți, ca și cum fierbea.

Ciobanii găfâiau osteniți.

Deasupra muntelui, deasupra brazilor, negri, luna își închea turta ei de ceară. De undeva, departe, răsună un bucium. Bughea zise:

— He, he, ist de buciumă îi Ungureanu, îi Joji, de pe Onofrei.

Se sculă, se scutură să-și alunge gândurile care parcă-l cuprinsese, se duse la aripa oilor, într'o colibă unde dormea dânsul, lua buciumul și sufla prelung. Sunetul se împrăștiă departe, departe, furisându-se din munte 'n munte.

Dar cum sufla așa, de odată i se păru lui Bughea că-l taie prin deșert, în dreapta. Lăsa repede buciumul și se apucă de mijloc.

— Măi, al dracului!

Apoi veni în stână. Ceilalți strecurau laptele în budăie.

Bughea nu-și putea ține vorba în gură.

— Ați auzit ci-că-s bolnav de maiu!

Tovrășii lui iar râseră.

Și fiindcă ziua asta era slobod, se duse într'un colț să stee, dar pareă simți din nou o împunsătură, în același loc; se frecă, și printre dinți îi scăpă iar mirarea:

— Măi, al dracului!

Stete ce stete, apoi se duse în coliba lui, și se culcă. Adormi repede, dar visă urît. Se făcea că se 'ntâlnise în munte cu o dihanie urîcioasă, un fel de momiță cu unghii lungi și ascuțite. Cum îl zări, se și repezi la dânsul; dar el o cuprinse în brațe, o strânse voinicește, ferindu-și chica, se rostogoliră pe iarbă, și la urmă o dovedi. Dar cum se vânjoleau jos, dihania îi înfișe unghiile în desert, în dreapta. Se sculă asudat, trăgându-și sufletul, ca și cum s'ar fi luptat în tr'adevăr.

Il durea strașnic în partea dreaptă. Bughea se ridică în picioare, se frecă la ochi, apoi de data aceasta spuse tare, înfuriat:

— Măi, al dracului!

Și ieși din colibă. Luna pareă încremenise drept în creștetul stânei. Dinăuntru se auzea răsufletul oilor. Ciobanul se scoborî în jos, se duse la șipot să bea apă; izvorul curgea repezit, în bătaia lunii, pareă era de lapte. Răceala apei îl mai desmetici. Dâr durerea o simțea acum deslușit: pareă-l împungea un ac. Se întoarse și se culcă iar.

Durerea îl ținu și a doua zi, și a treia zi, Il ținea într'una.

Ciobanii, cărora la urma urmei le spuse, îl râdeau:

— Ți-o intrat în cap ca la muieri. Ai slăbit, prostule. Ai vrut să-ți bati joc de doftor, și te-o mâncat dânsul fript.

Baciul, bătrân, îi bătu pe spate:

— Odată și-odată, tot trebuia să ți se împlinească: prea credeai și tu lumea proastă.

Bughea își aducea acuma aminte mereu de cuvintele popii Eftimie: „Oi fi având ceva, dacă ți-o spus... acela-i om cu carte”. Pe zi ce trecea slăbea mai tare, se silea să ție într’insul tot ce-i fulgera prin minte, să nu mai spuie nimănui nimic. De multe ori vroia să se iee cu altceva, râdea, dar când credea că a scăpat, de odată acul îl împungea; atunci se înfură, îi venea să se asvârle cu capul jos, într’o prăpastie.

Ca să se întoarcă în sat, nici nu se gândise. Cum avea să dea ochii cu flăcăii? Dar într’o bună zi, răzbit, lăsă rușinea la o parte și se scoborî din munte.

Când îl văzură flăcăii, aproape nu-l mai cunoșteau. Unii se uitară îngrijați la dânsul, alții râdeau pe ascuns, căci tot le era frică.

Bughea vorbea cu capul plecat.

— Dă, pe semne că tot eram eu bolnav. O fost într’un ceas rău, gluma.

Primarul, când auzi, veni într’un râsu-flet să-l vadă;

— Ei, Bugheo, văzuși pe dracul?

Ciobanul tăcu. De abia trecuse o lună și jumătate dela întâmplarea lui. Primarului i se făcu oarecum milă:

— Vină mâne, că trece iar domnu’ doftor pe-aici. Ca să-l împăcăm, am fost de

patru ori la dânsul la reședinție. Că alergau bieții oameni până acolo, la el, din pricina ta.

Bughea se duse la popă, să măie noaptea; acesta îl boscorodi:

— Vezi, băiete, cu Dumnezeu și cu învățătura, care tot Dânsul ne-o dă, să nu te pui. Iaca ce-ai pățit. Stai și te odihnește, și mâne dimineată la doftor, taică; să te rogi cu lăcrămile în ochi să-ti dee ceva, să te puie pe picioare, cum ai fost.

A doua zi dimineată, când ajunse la primărie, doctorul și venise, căutase aproape pe toți, mai avea vreo doi-trei.

Flăcăii se strânseseră să vadă pe Bughea, care rămase puțin în sală până ce se isprăvi cu ceilalți, apoi intră și dânsul cu capul plecat.

Primarul vorbi încet ceva doctorului la ureche: acesta se uită la flăcău, clipi, își apropie palmele bucuros, apoi zise:

— Așa! Ei, tot te prefaci, fârtate! Ia întinde-te ici.

Ciobanul se întinse pe bancă, doctorul îi ridică peste cap cămașa, îl ciocăni, îl căută, îndelung, apoi înălță capul.

— Te-ai uns cu doctoria ce ți-am dat?

Bughea de abia îngăimă:

— Nu, sărut mâna.

Doctorul făcu o mișcare, ca și când ar fi vrut să-i dee o palmă, strâmbă din nas, îl mai ciocăni, mai sus, mai jos, apoi se întoarse către primar:

— Vezi-l atunci, o fi fost bolnav, dacă i-am spus; dar acum n'are nimic, nimic; îi teafăr.

Flăcăii se uitară cu gura căscată, unii la alții. Bughea începu să se vaiete.

— Mă împunge, așa ca o sulă.... Nici nu pot dormi.

— Ți-a intrat în cap, ți-a intrat în cap! Ce aveai atuncea, nu mai ai acumă! Să mănânci bine și să nu te gândești la boală, năucule.

Bughea se mai însenină o clipă, apoi iar începu să se vaicăre.

Doctorul, furios, clipi repede, luă un praț de chinină, îl vărsă într'un pahar cu puțină apă, și i-l întinse.

— Na, bea asta, să nu te duci așa... cu mâna goală.

Ciobanul bău și se oțărî ca de moarte:

— Nu mai sunt om de-acuma, zise el!

Doctorul închise cutia, mai vorbi, răstit, cu primarul, și porni. Dar când vroia să iasă din odaie, deodată se repezi pe ușă o babă cu o găină subsuoară, baba ceea cu durere de cap. Cum îl văzu pe doctor, îi întinse găina, și-i aruncă repede un potop de mulțumiri:

— Dumnezeu să-ți dee sănătate, sufletele să trăiești o sută de ani, să nu mai îmbătrânești dintr'atâta, că mi-ai scăpat zilele.

Doctorul se opri, își sbârci fața iară nemulțumit, se uită la ea, și după ce gândi puțin, îi zise:

— Da, da, îmi aduc aminte de tine, dar, eram supărat și nu ți-am dat nimic.

Pe chipul babei trecu o lumină de zâmbet, apoi urmă repede:

— Nu mi-ai dat, dar tot din țidula damitale m'am vindecat, că mi-o dat-o ciobanul ăsta, de am făcut alifie la Cheatra. Și cum

m'am uns la tâmples, cu mâna parcă mi-o
luat durerea. Iaca așa, cu mâna...

Doctorul nu-i dete vreme să isprăvească,
se strâmbă grozav, o îmbrânci la o parte,
și ieși strigând cât îl ținea gura:

— Aista-i un sat de năuci, domnule, un
sat de năuci!

